

TEXTOS

6

CENTRE D'ESTUDIS PER LA DEMOCRÀCIA
JORDI SOLÉ TURA
Mollet del Vallès 2022

TEXTOS 6 (2022)

- Presentacions
 - Mireia Dionísio, alcaldessa de Mollet del Vallès 3
 - Xavier Pons, degà de la Facultat de Dret. Universitat de Barcelona 5
 - Josep Monràs, regidor delegat del CED 7
- Pròleg. *Solé Tura i les universitats*. Joan Subirats, ministre d'Universitats 9
- Nota a l'edició 15
- Intervencions en l'acte acadèmic "El dret i la política en un món canviant" amb motiu de la inauguració de l'Aulari Jordi Solé Tura. Saló de Graus de la Facultat de Dret, Universitat de Barcelona. 7 de maig de 2019
 - Jordi Capó, catedràtic de Ciència Política i de l'Administració. Universitat de Barcelona 19
 - Eulàlia Vintrolà, catedràtica de Filologia Grega. Universitat de Barcelona ... 27
 - Eliseo Aja, catedràtic de Dret Constitucional. Universitat de Barcelona. Membre del Consell Assessor del Centre d'Estudis per la Democràcia Jordi Solé Tura 33
- Intervencions en el marc del col·loqui "Jordi Solé Tura: universitat, valors i pensament". Centre Cultural La Marineta, Ajuntament de Mollet del Vallès. 22 de novembre de 2021
 - Jordi Capó, catedràtic de Ciència Política i de l'Administració. Universitat de Barcelona 43
 - Isidre Molas, catedràtic de Dret Constitucional. Universitat de Barcelona . 51
 - Joan Subirats, catedràtic de Ciència Política i de l'Administració. Universitat Autònoma de Barcelona. Membre del Consell Assessor del Centre d'Estudis per la Democràcia Jordi Solé Tura. Ministre d'Universitats 61
- Epíleg. *Una taula rodona que no necessitava moderadora*
 - Èlena Lauroba, professora de Dret Civil. Universitat de Barcelona 69

© TEXT: Els autors

© IMATGES i EDICIÓ: Ajuntament de Mollet del Vallès

TIRATGE: 250 exemplars

Mollet del Vallès, novembre de 2022

Maquetació i impressió: Impremta Galobart, Santa Eulàlia de Ronçana

ISBN: 978-84-946558-6-9

DL: B-21363-2022

Presentacions

No hi ha dubte que la figura del nostre molletà il·lustre Jordi Solé Tura té un reconeixent unànime, no només a la nostra ciutat sinó també arreu, en els vessants polític, acadèmic i de projecció ciutadana. Tot això és fruit de les seves innegables qualitats: gran intel·ligència, immensa capacitat de treball, interès insaciable per com es regeixen les societats i com es poden prosperar en drets i democràcia; mestratge, capacitat pedagògica per a tots els nivells i públics; proximitat, do de l'amistat i genuïna capacitat d'entesa i de respecte al proïsme. I pel que fa a nosaltres, la gent de Mollet, la lucidesa de mantenir-se fidel als seus orígens, la fleca familiar, una família nuclear que el va ancorar a Mollet, i una família republicana represaliada pel franquisme que segur que li va donar el tremp per a un activisme polític que sempre va ser compromès i coherent.

Per això els homenatges que va rebre tant en vida com pòstums són per a Mollet el reconeixement a uns valors humans extraordinàriament sòlids, que van excel·lir en política, en uns anys àlgids de reconstrucció d'un país i d'assoliment d'un estat democràtic; i en l'acadèmic, en aquest cas, de reconeixement d'un dels actius de més prestigi i de més projecció de la Universitat de Barcelona i de l'àmbit universitari català i espanyol.

La col·lecció "Textos", destinada a divulgar, de la mà de persones que van conèixer i tractar amb profunditat Solé Tura, aspectes de la seva rica personalitat, ens apropa ara, en aquest sisè volum, a la seva projecció acadèmica i a la seva influència en una generació de professors i en la creació dels estudis de dret constitucional i dret polític, on ha deixat una empremta, com descriu tan clarament el degà de la Facultat de Dret en la seva presentació.

En aquest volum, hem de parlar, malauradament, d'una publicació pòstuma, la del text del professor Eliseo Aja, que ens va deixar l'agost passat: un dels primers deixebles de Jordi Solé Tura, excel·lent catedràtic i constitucionalista i membre del Consell Assessor del Centre d'Estudis per a la Democràcia. Expresssem aquí el nostre reconeixement, consideració i record al professor Aja.

Abans d'acabar, vull donar les gràcies més efusives a totes les persones que han col·laborat en aquesta publicació: el degà de la Facultat de Dret, Xavier Pons, i la institució que representa, la

Universitat de Barcelona; i els professors Jordi Capo, Eulàlia Vintó, Isidre Molas, Elena Lauroba, i Joan Subirats, en la seva doble qualitat de professor i alhora ministre d'Universitats. I també al Centre d'Estudis per la Democràcia Jordi Solé Tura.

Un últim apunt: Mollet, poble senzill, ciutat treballadora, però rica com la que més en patrimoni humà, té en la figura de Jordi Solé Tura un dels representants més autèntics de la nostra gent per totes les virtuts que he esmentat al principi, però sobretot per l'expressió constant de fidelitat, arrelament i amor al petit lloc del món on va néixer i créixer. Amor i consideració que nosaltres li tornem amb escreix.

Mireia Dionisio Calé

Alcaldeessa de Mollet del Vallès i presidenta del Centre d'Estudis per la Democràcia Jordi Solé Tura

La figura de Jordi Solé Tura roman associada intensament a la vida política i jurídica més recent de Catalunya i d'Espanya. Roman associada també a la seva ciutat natal de Mollet del Vallès i al Centre d'Estudis per la Democràcia impulsat des de l'alcaldia d'aquesta ciutat. El que vull portar ara a col·lació és, així mateix, la seva estreta vinculació amb el món universitari i, més concretament, amb la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona. En aquesta Facultat va cursar els seus estudis universitaris, va exercir durant molts anys com a professor, va formar diverses generacions de deixebles i va servir també com a degà. Aquesta estreta vinculació la vàrem voler reconèixer i visibilitzar en el nou edifici d'ampliació de la Facultat de Dret que, des del 2019, rep el nom "Aulari Jordi Solé Tura".

En ocasió de l'acte de bateig de l'espai -presidit pel rector Joan Elias- es va dur a terme també un acte acadèmic sota el títol "El dret i la política en un món canviant", les intervencions del qual es recullen en aquest volum de la col·lecció "Textos". En el decurs de l'acte van intervenir el professor Eliseo Aja Fernández -recentment traspassat-, i el professor Jordi Capo Giol, companys i deixebles de la vida acadèmica, així com la professora Eulàlia Vintró Castells, estretament vinculada també a l'activitat política de Jordi Solé.

Amb el títol de "El dret i la política en un món canviant" volíem, precisament, posar de manifest diverses idees o dimensions principals vinculades al recorregut vital de Jordi Solé Tura. D'una banda, que el seu magisteri en l'antiga disciplina anomenada Dret Polític i la seva participació en el procés constitucional espanyol el 1978 va acabar portant a l'aparició autònoma de les disciplines acadèmiques del Dret Constitucional i de la Ciència Política. D'altra banda, que, com ell va demostrar, el dret i la política tenen lligams indissolubles en la mesura que són eines privilegiades per facilitar la convivència de les comunitats humanes, gestionar els conflictes, articular les interaccions i ajustar els interessos socials. En tercer lloc, que el món canviant que a cada generació toca viure genera, certament, incerteses i confusions en escenaris de crisis de diversa magnitud i focus i on la institució universitària, a la qual ell va servir, té el deure inexcusable d'exercir un paper cabdal d'influència, orientant i oferint respostes a les inquietuds de la societat, actuant també com a instrument de canvi i palanca de transformació social. I, finalment, que en Jordi Solé Tura, amb la seva trajectòria acadèmica i política, exemplifica -com poques persones ho poden

fer- aquest intens lligam entre el dret i la política i aquest compromís, també des del dret i des de la política, amb els drets de la ciutadania i al servei de la societat.

La institució universitària s'enorgulleix d'haver tingut entre els seus membres persones com Jordi Solé Tura que, al seu important vessant acadèmic, d'estudi, de reflexió i de docència, hi afegien també una important projecció en la vida pública i en la societat. El seu mestratge intel·lectual va orientar tant vocacions universitàries com vocacions polítiques en els darrers anys del franquisme, convertint-se en un model i en un autèntic referent d'intel·lectual compromès. Això és el que vull subratllar especialment: el compromís de l'intel·lectual, el compromís de l'acadèmic, el necessari compromís també de la Universitat de Barcelona en el seu conjunt, amb la societat del seu temps i amb la defensa dels drets humans i les llibertats fonamentals.

L'any 2004 la Universitat de Barcelona va celebrar un solemne acte de reconeixement a Jordi Solé Tura al Paraninfo de l'edifici històric, amb la presència de les màximes autoritats universitàries i de personalitats del món de la política, com Felipe González o Miquel Roca Junyent. Quinze anys després, i deu anys després de la seva mort, la Facultat de Dret li va voler retre un altre homenatge amb permanència i perdurabilitat amb la inauguració de l'Aulari Jordi Solé Tura, que en part té continuació en aquesta publicació.

Entenc pertinent subratllar, finalment, que forma part dels rituals universitaris el fet de recordar i retre homenatge als referents acadèmics que ens han precedit i al seu magisteri. No és sols un deure de memòria, és també la constatació del fet que el coneixement científic i acadèmic no s'improvisa i que és, per definició, provisional. Si des de l'acadèmia es fan avenços en el coneixement científic -també en l'àmbit de les ciències socials- és, precisament, perquè aquests avenços es poden fer sobre les espatlles dels que ens han precedit, sobre les espatlles de gegants, en frase afortunada d'Isaac Newton. Sense cap mena de dubte, Jordi Solé Tura era un autèntic gegant, un dels nostres més destacats gegants, tant de la Universitat de Barcelona com del país, i tant del dret com de la política.

Xavier Pons Rafols

Degà

Facultat de Dret. Universitat de Barcelona

M'omple de satisfacció, ara en qualitat de regidor delegat del Centre d'Estudis per la Democràcia Jordi Solé Tura, tornar a participar amb motiu de la presentació d'un nou volum de la col·lecció "Textos".

No m'estendré gaire en el sentit i la importància de la publicació perquè ja ho han fet amb tota autoritat l'alcaldeessa i el degà de la Facultat de Dret. La finalitat de tota la feina que fem des del Centre d'Estudis per la Democràcia Jordi Solé Tura és, no només seguir mantenint viu el llegat polític i acadèmic, sinó també recuperar les seves ensenyances i el seu mestratge, i crec sincerament que des de la seva creació s'ha treballat sempre en aquesta línia i s'han produït materials i debats que han situat Mollet com un epicentre de difusió de la democràcia a través de les ensenyances i el llegat documental de l'il·lustre molletà.

El que voldria és expressar unes paraules de record i homenatge a la figura de l'Eliseo Aja, el professor i doctor de Dret Constitucional que ens va deixar, dissortadament, el passat 6 d'agost.

Vaig conèixer l'Eliseo Aja quan a l'Ajuntament vam constituir, el 21 de juny del 2005, el Consell Assessor del Centre d'Estudis per la Democràcia Jordi Solé Tura, un grup de nou professors, tots proposats en el seu moment pel mateix Jordi. Aviat Eliseo Aja es va convertir en una figura cabdal en aquest paper de suport i orientació que té el Consell Assessor per a les activitats del nostre centre. La seva autoritat i carisma no li venia només d'haver estat un dels primers deixebles del Jordi, amic molt proper i col·laborador molt pròxim en l'àmbit acadèmic, sinó que li venia també del seu carisma i de la seva personalitat.

Per a nosaltres els molletans, va mantenir en tot moment una generosa col·laboració en tots els nostres projectes al voltant del CED i de Jordi Solé Tura. Per totes aquestes raons, vull que quedi constància del meu homenatge i la meva consideració a la persona de l'Eliseo Aja.

Ens felicitem, una vegada més, per aquesta nova publicació que fa difusió de la seva vessant universitària, que reforça la nostra missió de divulgació i posada en valor de la trajectòria acadèmica, política i personal d'un molletà il·lustre com és Jordi Solé Tura.

Ara ja comencem a treballar per preparar un seguit d'actes i accions coincidint amb el quinzè aniversari del traspàs de Jordi Solé Tura.

Josep Monràs Galindo

Regidor delegat del Centre d'Estudis per la Democràcia Jordi Solé Tura

Pròleg

Solé Tura i les universitats

Joan Subirats Humet, ministre d'Universitats

Se'm convida que incorpori a aquesta nova publicació del Centre d'Estudis per a la Democràcia Jordi Solé Tura (CED) algunes reflexions generals sobre les connexions entre el món universitari i la trajectòria política i intel·lectual de Jordi Solé Tura. En aquest volum hi ha referències molt més concretes i específiques sobre les aportacions, la vida, les peripècies d'en Jordi Solé Tura a l'entorn del que va ser la universitat per a ell i el que va ser ell per a la universitat. Jo voldria aprofitar aquesta avinentesa per mirar de relacionar la universitat d'aleshores (anys seixanta-noranta del segle passat) amb el que ha anat sent la universitat en aquests darrers anys del nou segle. El primer que cal dir és que la universitat on ell es va formar, als anys cinquanta, i també la universitat en la qual va anar consolidant la seva trajectòria acadèmica, entre 1959 quan va entrar com professor ajudant fins arribar a la càtedra l'any 1982, té força diferències amb el que és avui el sistema universitari.

Si es repassen els fets i records que ell mateix desgrana al seu llibre autobiogràfic, *Una història optimista*,¹ en podrem tenir algunes de les claus. La seva mateixa presència com a estudiant a la Facultat de Dret era una clara anomalia. La universitat dels anys cinquanta i seixanta era una universitat d'elits. Una opció força natural pels hereus de les classes econòmicament més ben situades, però fora absolutament dels radars dels fills i les filles de les classes populars. L'any 1960, sobre una població total de trenta milions d'habitants, els estudiants universitaris no anaven massa més enllà dels dos-cents mil. A 1990, la població havia crescut poc més del 20 %, però els estudiants matriculats a la universitat eren ja un milió. Ara, els alumnes universitaris de grau i postgrau assoleixen la xifra global del milió i mig d'estudiants. Quatre de cada deu joves entre divuit i vint-i-cinc anys estudia ara a la universitat,

¹ *Una història optimista. Memòries* (Edicions 62, Barcelona 1999) (Nota de l'editor)

mentre a l'any en què en Jordi Solé Tura va entrar com professor ajudant a Dret Polític, a la Universitat de Barcelona, no arribaven a dos de cada deu joves els que estudiaven a les universitats del país.

No és doncs estrany que el mateix Jordi recordi a les seves memòries la seva entrada a la universitat com un fet excepcional, un somni irrealitzable que finalment es convertia en realitat. Entrar a la universitat per a una persona com ell, venint d'on venia i en uns anys com aquells en què tot just es començava tímidament a obrir el règim franquista sota l'impuls dels "tecnòcrates", era un canvi total d'opcions vitals. Res a veure amb el que es avui, on si bé encara no és un camí sense obstacles arribar a estudiar a la universitat per als fills de les classes populars, el fet és que la democratització aconseguida, i en la qual cal aprofundir, és força evident. Com bé recorda en Jordi Solé Tura, la universitat de l'època et canviava la vida més per l'acumulació d'estímul de tota mena que hi trobaves que pel que específicament t'ensenyaven a classe, on podies tenir més o menys sort amb els professors que et tocaven.

Per altra banda, la universitat era, en aquella època més que ara, un lloc on sobretot passaven coses fora de les aules. Un espai de llibertat, dins les estretors del franquisme, on era possible parlar de coses que a fora era difícil i perillós dir o escoltar, tenir accés més fàcilment a informacions que a fora circulaven amb moltes dificultats, conèixer gent que tenien trajectòries personals i familiars molt diverses i que compartien experiències i aventuraven projectes que eren impensables en ple franquisme.

Els que compartim aquesta publicació tenim edats diferents, alguns més coetanis d'en Jordi Solé Tura, altres més joves. Però, per a tots nosaltres, m'atreveixo a dir, la universitat a la qual fa referència a les seves memòries en Jordi ens és molt més propera que la universitat que avui tenim. Una universitat, la d'ara, més massiva, més diversificada, menys personalitzada pel que fa a professors i trajectòries, molt més internacionalitzada, més travessada pels ritmes frenètics de les xarxes socials i del món digital. A la universitat que va viure en Jordi Solé Tura, la docència era un tema clau. Els professors feien pinya a l'entorn d'un catedràtic, d'un mestre, a qui se li reconeixia la seva expertesa i la seva capacitat de magisteri, que es manifestava en forma de seminaris, ma-

nuals, conferències i connexions amb els corrents internacionals a l'abast (en aquella època molt més properes les d'arrel llatina que les del món anglosaxó). No hi havia diners per a la recerca, i la capacitat de publicar a les poques revistes especialitzades del propi país era molt limitada. Avui, com bé sabem, la recerca, en forma de projectes de tot tipus i dimensió, i la capacitat de publicar els resultats d'aquesta recerca en tota mena de revistes especialitzades, que es diferencien sobretot per les dificultats en publicar-hi, formen part del nucli dur de la vida dels acadèmics, alhora que la docència esdevé un factor que per a molts és clarament secundari. Les dinàmiques són més col·lectives (equips de recerca), tot i que continua sent veritat que els lideratges compten i de manera més o menys explícita hi ha escoles i tendències que parteixen de persones i mestratges.

Un altre element de contrast a destacar és el paper notablement protagonista que va tenir el món universitari en l'Espanya dels anys seixanta i setanta, fins celebrades les primeres i successives eleccions democràtiques. A partir d'aleshores, podríem dir que s'inicia la consolidació d'un cert model universitari més professional i més centrat en l'activitat de recerca i de democratització de l'ensenyament superior. A Espanya això va ser evident i es posa molt de manifest en allò que explica en Jordi Solé Tura i el que sabem de la seva trajectòria. Diu en Jordi Solé Tura:

“Amb la distància tot aquell moviment pot semblar una febre d'adolescents, però en realitat era un esclat d'energies que no tenien punts de referència al nostre país i els buscaven on podien, sense gaires elements per poder distingir entre la realitat i la que ens presentaven com a tal, entre la necessitat de donar forma i contingut general a la nostra pròpia batalla i l'estretor de les nostres possibilitats immediates.”

Un raonament explicable per la situació de manca de llibertats del país que contrastava amb el que sempre ha caracteritzat una universitat: un lloc de pensament autònom, d'experimentació i de posar a prova les fronteres de les idees establertes. Però el cert és que, als anys seixanta i setanta, aquesta va ser també la pauta a molts altres països (França, Alemanya, Itàlia, Estats Units, Mèxic, per citar-ne uns quants). Les raons eren ideològiques, de canvi de

cicle polític, de revolta enfront un sistema d'idees obsolet i molt rígid, d'expressió d'una pulsio individualista que no havia emergit amb la força que ho va fer.

La Universitat, com a institució, entenc que ha perdut el ser el punt de referència central d'aquestes expressions de canvi i de sacseig d'idees. En les memòries ja citades, en Jordi Solé Tura posa de relleu un tret del seu caràcter que em sembla clau per explicar l'explosió de possibilitats que va significar per ell la universitat: la curiositat. Comparteixo la idea que el fet de voler saber, de ficar-se allà on no toca, de veure perspectives diferents als temes que semblen resolts, d'explorar pel teu compte espais que semblen erms, o de no acceptar el que es fa per raons jeràrquiques o del típic "això sempre s'ha fet així", és un element central en els universitaris que més gaudeixen i aprofiten l'espai de llibertat intel·lectual que sempre ha de caracteritzar la universitat. Però el cert és que avui totes aquestes possibilitats d'explorar, buscar referents, ficar-te allà on no està previst, té molts altres camins que no són els específicament universitaris. Aquella àuria d'espai excepcional s'ha perdut o s'ha reduït, en una societat més oberta, amb més oportunitats de dissentir i innovar.

La universitat d'en Jordi Solé Tura era també una universitat molt centrada en la relació mestre-deixeble, professor-ajudant, catedràtic-escola. Aquesta era una llarga tradició que la universitat més humboldtiana, més centrada en la recerca, experimentació i innovació constant, fa més difícil. La universitat espanyola, ben bé fins a finals de segle passat, va mantenir, sobretot a les àrees més de socials, humanitats, etc., però no només, una organització dels temes de recerca, dels aspirants a professor a admetre, o dels avenços en la carrera acadèmica d'aquests professors, una dinàmica de funcionament molt centrada en la figura del cap de fila, del professor a l'entorn del qual girava el conjunt de l'organització de la càtedra. Les oposicions (que mereixerien tot un capítol a part) a les quals va anar presentant-se en Jordi Solé Tura (amb el seguici i acompanyament de bona part dels seus deixebles i col·legues) estaven totalment sotmeses i condicionades als acords o les guerres entre els "barons" de cada disciplina, i només de tant en tant podia sorgir alguna sorpresa.

Tot i que podríem posar exemples que ens podrien fer pensar en una continuïtat d'aquestes tradicions fins la universitat actual,

crec que en general el sistema ha canviat notablement. Com ja hem esmentat abans, les pròpies lògiques que genera el sistema d'acreditació que es va anar institucionalitzant fan menys imprescindible l'acord o el control del catedràtic o cap de files de l'espai de recerca i docència. Les connexions internacionals i el fet que les revistes de referència tinguin els propis sistemes d'avaluació, fa també menys depenent el *cursus honorum* del beneplàcit de la persona de referència al departament o espai de recerca. Les estructures departamentals afavoreixen o permeten també la coexistència en un mateix àmbit institucional de diferents grups o escoles de pensament. I, finalment, la pròpia lògica d'ascens en la carrera acadèmica està menys condicionada per la lògica d'escola, tot i que segueixi tenint la seva significació.

No sabem què diria en Jordi Solé Tura de la universitat actual. Pel que he anat exposant, segurament la trobaria menys apassionant, menys decisiva pel que fa a les seves pròpies capacitats de creixement personal o d'incidència en la vida política del país. És probable que trobés embafador tot el conjunt de paràmetres i mesures de rendiments, avaluació i acreditació a què estan sotmeses avui les universitats. Però també és probable que quedés admirat de la capacitat de saber què passa a qualsevol lloc, de poder conèixer personalment o virtualment aquell o aquells que treballen en les mateixes línies que tu, o de fer recerques interdisciplinàries i internacionals sobre qualsevol dels molts temes que l'apassionaven. A mi, us haig de confessar, em segueix entusiasmant la universitat. Trobo la meua feina de professor la millor del món. I a hores d'ara no canviaria el que ha estat la meua trajectòria. M'agradava molt la universitat d'en Jordi Solé Tura i em segueix agradant la universitat del 2022. La diferència són els anys que he anat carregant a sobre. Al final el que es respira en aquesta publicació són dues coses clares: l'estima i admiració amb què els autors contemplen i glossen la trajectòria d'en Jordi Solé Tura i el fet que ho facin des de l'extraordinària atalaia de la universitat. Un binomi indestriable.

Nota a l'edició

La inauguració de l'Aulari Jordi Solé Tura l'any 2019 a la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona va ser l'inici d'unes activitats que tenien com a finalitat homenatjar el mestre, professor i acadèmic Jordi Solé Tura.

Aquell dia, 7 de maig del 2019, a més de la inauguració de l'espai físic, van haver-hi al Saló de Graus unes ponències que, sota el títol de “El dret i la política en un món canviant”, van fer els professors Jordi Capo, Eulàlia Vintró i Eliseo Aja. Aquestes ponències són les que es recullen a la primera part del contingut d'aquesta publicació.

Un cop acabat aquest homenatge, tant la mateixa Facultat com també ja llavors l'Ajuntament de Mollet del Vallès, van decidir que seria molt important explicar als alumnes del moment qui va ser Jordi Solé Tura. Així va néixer l'exposició “Jordi Solé Tura, mestre i pensador”, creada pel CRAI Dret, la Facultat de Dret i el Centre d'Estudis per la Democràcia Jordi Solé Tura de Mollet del Vallès. Aquesta exposició la van presentar el degà de la Facultat i l'alcalde de Mollet el dia 19 de juny del 2021, un any més tard del calendari previst a causa de la pandèmia del covid.

I finalment, per tancar aquest cicle de recordatori i homenatge, l'Ajuntament de Mollet va organitzar un acte el dia 22 de novembre de 2021 amb el títol “Jordi Solé Tura, universitat, valors i pensament” en què van intervenir els professors Jordi Capo, Isidre Molas i Joan Subirats. Jordi Capo va explicar l'exposició i els objectius que tenia. I els professors Molas i Subirats van abordar la figura del professor com a precursor dels estudis constitucionals i analista i activista polític des dels primers anys de professor i el seu paper com a traductor dels principals autors del pensament europeu contemporani, respectivament.

Els editors d'aquesta publicació, degut a la diversitat de temes que el doctor Isidre Molas va plantejar a la seva ponència, han considerat convenient posar títols als diversos apartats per tal de facilitar-ne la lectura, mantenint escrupolosament el contingut. Aquestes ponències formen la segona part del contingut de la publicació.

Volem posar de relleu que el doctor Joan Subirats, que va participar en el col·loqui del 22 de novembre a Mollet, va ser nomenat

ministre d'Universitats tot just pocs dies després, el 17 de desembre. D'aquí ve que les dues aportacions que fa en aquesta publicació, la primera, el pròleg, sigui en la seva qualitat de ministre, mentre que la segona aportació, anterior en el temps, fou en tant que professor i amic de Jordi Solé Tura.

També volem destacar un fet: en el decurs de treball de preparació d'aquest llibre, va morir, el 6 d'agost passat, el professor Eliseo Aja. Rebi tota la nostra consideració i el nostre homenatge.

Mollet del Vallès, octubre de 2022

**Intervencions en l'acte acadèmic
“El dret i la política en un món canviant”
amb motiu de la inauguració de
l'Aulari Jordi Solé Tura**

**Saló de Graus de la Facultat de Dret, Universitat de Barcelona
7 de maig de 2019**

Taula de ponents. Saló de Graus, Universitat de Barcelona. 7 de maig de 2019
D'esquerra a dreta: Jordi Capó, Xavier Pont, Eulàlia Vintró i Eliseo Aja
 Font: Servei d'Audiovisuals de la Facultat de Dret

Imatge de l'entrada a l'Aulari Jordi Solé Tura. Facultat de Dret, Universitat de Barcelona
 Font: Servei d'Audiovisuals de la Facultat de Dret

Dr. Jordi Capo Giol
Catedràtic de Ciència Política i de l'Administració

Voldria començar recordant la primera classe que vaig rebre de Jordi Solé Tura. La primera classe, la recordo perfectament, en el curs de Dret Polític I, el curs 1968-69, assignatura que feia tres dies a la setmana el Dr. Jiménez de Parga i un dia en Jordi Solé. Quan arribà a classe, després de saludar-nos, va començar dient: “Derecho es la codificación de las relaciones de fuerza”. En aquell moment es parlava en castellà; sortosament això ha canviat. Són les primeres paraules que ens va dir i no les he oblidat en la meua vida.

Aquesta frase era impactant. Voldria només recordar que en aquell moment tenia presència a Dret al primer curs una assignatura que era Dret Natural i en la qual se'ns explicava una mena d'existència del dret que es basava en una cosa semblant a Sant Tomás, no estava molt més avançat que Sant Tomás i per tant parlar que el dret era la codificació de les relacions de força tenia un impacte notable. Altres assignatures de la Facultat, no ben bé les de primer de Dret, eren assignatures que es basaven en el dret positiu i tenien una visió molt positivista del dret. De fet, no s'explicava encara el dret com a producte de problemes socials o de resultats socials, s'explicava un dret que es fonamentava en ell mateix, com una mena de baró de Münchhausen, que s'aguantava pels cabells i s'estirava; no hi havia referència, ja no parlo de la referència social, de com la societat produeix el dret; ni tan sols referència política, perquè quina referència política podia haver-hi que fonamentés el dret en una facultat que era democràtica, que sempre ha estat democràtica, si la referència política era el franquisme? No es podia fonamentar en això. Per tant, insisteixo, aquesta expressió que el dret és la codificació de les relacions de força era notable i per això jo no l'he oblidada mai. He de dir, perquè és una cosa que a vegades es diu poc, que Jordi Solé era un professor excepcional, era un professor molt clar i era un professor brillant, tenia grans capacitats pedagògiques. De fet, Jordi Solé, que té una llarga activitat política, sempre deia que ell el que volia ser era professor; no volia ser polític, volia

ser professor, enyorava la facultat en els períodes que n'estava fora.

Amb aquesta frase es fonamentaven dues coses: el dret, per una banda, i el dret que té importància social i que parlava de la societat, i potser per això després els professors de Dret Polític hem anat convertint-nos més en especialistes en Dret Constitucional, com el professor Eliseo Aja, que ens acompanya, o jo mateix en Ciència Política. De fet, de figures com Jiménez de Parga o Jordi Solé ha sortit tota una escola de constitucionalistes o politòlegs, dels quals som generacions, uns una mica més grans, uns altres una mica més joves, però tot això es forma des de la Facultat de Dret, en aquests dos vessants que sempre s'han considerat interrelacionats.

Voldria, a part d'indicar com aquesta definició del dret xocava tant amb el *iusnaturalista* tomista -dir tomista és molt perquè es bastant antiquat- com amb el positivisme, voldria indicar encara una altra cosa. Fa pocs dies comentava amb algú que començaria aquesta ponència amb la frase de Jordi Solé i em va dir: «Ah, una visió marxista del dret». Sí, una visió marxista del dret, però, atenció, perquè per a molts marxistes el dret era només l'expressió del domini de la classe dominant. I la frase és més matisada: «Dret és la codificació de les relacions de força», i en la codificació de les relacions de força intervenen molts factors: intervenen els dominants i els dominats, intervenen els burgesos i intervenen els treballadors, intervé molta gent perquè al final es produeixi una determinada relació de forces. Ho indico com a matís perquè vegin com el dret, i el dret que explicava Jordi Solé, era no només l'expressió de la classe dominant sinó també el terreny en el qual les forces dominades o els grup dominants, les classes, les capes, etc. podien trobar un espai per a les seves victòries o les seves sortides parcials, o per les seves victòries, que sempre són parcials perquè el futur sempre avança. Ho dic en relació al que després serà la Constitució, com és evident.

Parlaré un moment de les classes de Jordi Solé, d'aquelles classes aquell any 1968-69. Després d'això, Jordi Solé ens havia d'explicar la història del pensament polític. Jiménez de Parga explicava altres coses. Jordi Solé va començar explicant Maquiavel. Té un magnífic article sobre Maquiavel en una revista universitària que després ha desaparegut, que és *Convivium*. L'article es titula «Re-

interpretació de Maquiavel», en castellà. Ens va explicar Hobbes i Locke i després el van detenir. I allà es van acabar les explicacions de pensament polític que jo he rebut per part d'un professor. Jo em vaig quedar amb Locke.

Però, què s'aprèn d'un professor? Què s'aprèn d'un professor quan és més que un professor i és un mestre? Jo crec que s'aprenen coses dins de classe, les coses que directament t'explica, i s'aprenen les coses que hi ha al seu voltant, les coses que ell porta, les coses que ell té, les coses en què ell treballa, encara que no te les hagi arribat a explicar a classe. Per què dic això? Dic això perquè de Jordi Solé jo vaig aprendre Gramsci, molt Gramsci; de Jordi Solé vaig aprendre el Gramsci de l'hegemonia. El degà voldria que féssim quasi una classe aquí; no faré una classe, el concepte d'hegemonia és massa complicat per parlar-ne ara amb poca estona, n'hauria de parlar massa estona. Però el concepte d'hegemonia volia dir que la societat no funciona només per raons econòmiques, per allò que a vegades se n'ha dit el marxisme economicista -no cal que ho digui ara, Jordi Solé era marxista- sinó que tenia en compte tots els factors que es poden denominar superestructurals: les ideologies, les cultures, les religions, el dret, les novel·les policíiques: era lector de novel·les policíiques, en Jordi Solé... Amb el concepte d'hegemonia recull Gramsci tots aquells mecanismes que porten a una interpretació del món que fan que el món funcioni d'una determinada manera. Això de l'hegemonia no m'ho va explicar mai a classe, no ens ho va explicar mai a classe, però estava present en les reflexions que feia Jordi Solé.

Un altre element aportat per Jordi Solé va ser tota la lectura de marxistes com Nicos Poulantzas, que, per cert, va estar en aquesta facultat, el va portar ell; també va portar Ernest Mandel. Aquest, trotskista; l'altre, estructuralista. I amb Poulantzas hi havia també un altre tipus de marxisme, un marxisme que en comptes de parlar de la classe dominant parlava d'un bloc dominant, i en parlar d'un bloc dominant parlava de contradiccions dins del bloc dominant, i parlava també de la formació complicada del que seria el bloc dominat, amb fraccions de classe, amb grups diferents, amb classes dominants, amb classes regnants. Jo, l'estructuralisme, el considerava una mica formalista, especialment l'estructuralisme de Marta Harnecker, però els he de dir que s'aprenia que les coses no són senzilles, que no es funciona per receptes, que no hi ha un

esquematisme, sinó que els grups socials són complexos i que hi ha molts terrenys per la vida política i per la lluita política. Això ho vaig aprendre de Jordi Solé, encara que Jordi Solé no m'ho explicava a classe. A classe de Dret Polític II, el segon any -ja havia sortit de la presó-, Jordi Solé ja ens explicava història constitucional d'Espanya, història política d'Espanya, on apareixien elements com els dels seu llibre *Catalanisme i revolució burgesa*, llibre que tampoc explicaré ara però que va ser un llibre molt polèmic, en part malinterpretat, en part interessadament malinterpretat, però que donava lloc a un debat historiogràfic en aquell moment amb Antoni Jutglar, amb Josep Termes, etc. Explicava això i explicava la història constitucional d'Espanya, i en aquesta història apareixia una interpretació del que havia estat el constitucionalisme espanyol dels segles XIX i del XX, i que donarà lloc després a un magnífic llibret,¹ escrit amb el professor Eliseo Aja. Era una interpretació de per què les constitucions espanyoles no havien donat lloc a un règim estable, o per què no s'havien estabilitzat les constitucions encara que sí un determinat tipus de societat. Però la idea de fons era aquesta alternança de constitucions progressistes, conservadores, etc., per què s'havia produït. I tot això que ara explico rep els seus resultats en el moment que Jordi Solé és ponent de la Constitució espanyola, perquè la Constitució espanyola és el fruit d'un pacte, el que s'ha denominat el consens. Evidentment sobre el pacte hi han intervingut molts elements. En la tradició del PSUC de Jordi Solé, el pacte ja estava definit, potser no previst d'aquella forma, però ja estava definit amb idees com pacte per la llibertat. Els recordo també que Raimon té una cançó preciosa que diu «A l'any 40, quan jo vaig néixer, tots havíem perdut». Vull dir que darrera del pacte hi ha una comprensió del que ha estat la història espanyola, dels problemes de la història espanyola, dels defectes que ha tingut la construcció d'una dreta i també d'una esquerra, i com tot això es podia solucionar preveient un altre tipus de futur, un altre tipus de sortida, que era la sortida d'un equilibri. Darrera d'això hi havia la comprensió de com s'havia produït l'hegemonia, aquell concepte del qual abans parlava, com es podien aprofitar les contradiccions del que seria, encara

¹ *Constituciones y períodos constituyentes en España: 1808-1936* (Siglo XXI de España Editores, Madrid 1977) (Nota de l'editor)

amb termes marxistes, el bloc dominant; com es podia buscar una nova hegemonia, com es podia buscar una nova interpretació de la història d'Espanya, com es podia construir un futur, recordant el passat, sense reproduir el passat. La Constitució espanyola és una interpretació d'Espanya, és una interpretació de Catalunya dins d'Espanya, i és també una interpretació del dret. Quan els deia «dret és el resultat d'una correlació de forces» era l'explicació de com s'havien creat les forces que podien arribar a un pacte beneficiós per a Espanya.

Ara tornaré al fil del que vull dir. De Solé n'he après moltes coses; molts n'hem après moltes coses, però vull trencar un moment aquest fil per dir que Jordi Solé va ser degà d'aquesta facultat, ja s'ha dit, va ser el degà amb el qual es culmina i es tanca un procés de renovació importantíssim, que va ser la creació d'una biblioteca unificada, tota la torre de biblioteca. Això va ser una batalla política molt important dins de la facultat; els professors volien guardar els seus llibres en els seus seminaris, i unificar la biblioteca va ser complicat, Jordi Solé va estar al final d'aquest procés com a degà. Però també va contribuir a la modernització de la facultat traient la capella que hi havia a l'extrem d'aquest passadís... A la facultat s'entrava per sota les taules de la llei i et trobaves amb una cartell que deia "Magister adest et vocat te": el mestre ensenya i et crida, i entraves a la capella. Els arquitectes ens van explicar que la facultat tenia forma de creu. Després Dret Penal van fer el seminari de Dret Penal i van trencar una mica la forma de creu que tenia. I amb en Jordi Solé vam estar negociant amb l'Església l'eliminació de la capella. Això era cap als anys vuitanta. Hagués estat molt fàcil crear un moviment assembleari contra la capella, i amb en Jordi Solé, que era qui ho dirigia, vam arribar a la conclusió que no s'havia de fer d'aquesta forma, que havíem de negociar amb l'Església. Negociar amb l'Església, negociar amb el Bisbat, és molt complicat perquè tenen l'eternitat al davant. Ells van amb calma, no tenen pressa, ja en parlarem, ja ho discutirem, potser sí, etc. És molt complicat però ho vam aconseguir.

Per què ho dic això? Ho dic per indicar dues coses: una, la vinculació de Jordi Solé amb la facultat i amb la renovació física de la facultat i amb la modernització de la facultat; i ho dic per indicar l'esperit de pacte, que era un esperit que el movia en aquells anys, però era un esperit de pacte que té clars els principis, que té clars

els objectius: la facultat era laica, però això no vol dir que no es puguin arribar a acords amb l'Església. Això també ho he après de Jordi Solé: com es negocia, com es mantenen els principis, com s'aconsegueixen coses que siguin duradores o que siguin hegemòniques.

I ara torno a la part final d'aquesta intervenció -no voldria haver-me allargat massa-, que és el que ens proposava el degà, que reflexionem sobre el dret i la política en la situació actual. Jo els he estat parlant de la situació passada. Quina és la situació actual? La situació actual és que bona part d'allò que es va aconseguir a través de la Constitució, i no em refereixo només la Constitució, sinó bona part de l'esperit amb el qual es va treballar durant molts anys avui, en el món, s'està perdent -i ara no estic parlant d'Espanya. La idea de Jordi Solé és que existia una hegemonia socialdemòcrata, una interpretació del món on s'havia portat les dretes a un pacte amb les esquerres. La Constitució encara està en aquesta línia; la Constitució està en la línia racionalista, està en una línia -que avui semblarà estrany que ho digui- en què el nacionalisme no és el més important, està en una línia en què els nacionalismes es poden entendre.

I avui en el món què passa, on està l'hegemonia? Què ha canviat, des d'abans de la crisi, però sobretot des de després de la crisi de 2008? Avui hi ha una hegemonia del pensament neoliberal, en termes econòmics i en termes del que ha de representar l'Estat. La Constitució espanyola diu que l'Estat ha de contribuir a la transformació social, però en canvi l'hegemonia avui és neoliberal. I neoliberal vol dir negar l'espai a la política, és treure espai a la política. És dir, la política no és important, les institucions polítiques no són importants, el que importa és deixar el món a la seva, podríem dir a la manera d'Adam Smith, també malinterpretat, però ja m'entendran, el món funciona per ell mateix. El neoliberalisme és un intent de despolitització de la societat.

L'altre element present avui és el del neopopulisme o quasi un neofeixisme. Què vol dir neopopulisme? Neopopulisme vol dir la creença que els problemes tenen solucions fàcils, la creença que hi ha persones que estan per sobre les altres i que et guiaran i que resoldran ràpidament els problemes sense mediacions polítiques, sense tot el procés de negociació, sense tot el procés de debat, sense tot el procés de lentitud que requereixen els nostres sistemes

democràtics i parlamentaris liberals. El neopopulisme és també una negació de l'actuació política, el compromís, el pacte, la importància de les institucions com a mediadores de tot aquest conflicte. No cal que digui que Jordi Solé hagués vist molt malament aquest domini del pensament neoliberal per raons òbvies, perquè qualsevol persona d'esquerres no pot coincidir-hi, i també tota aquesta filosofia que les institucions polítiques no intervenen. Els ho diré ara, encara que soni molt estrany: entre les moltes aportacions de Jordi Solé a la Constitució, hi ha el seu rebuig, el seu refús de la institució del referèndum, la institució més populista i més antidemocràtica que existeix. Per tant, Jordi Solé tampoc no veuria amb bons ulls totes aquestes propostes neopopulistes. A més, pel que fa al neopopulisme, ell va ser membre del Consell d'Europa i va contribuir a la democratització dels països de l'Est. Suposo que es poden imaginar com viuria ara tot el que està passant no només amb els països de l'Est sinó amb tots els problemes de la construcció europea.

Voldria assenyalar un tercer element de la situació actual, que és el domini d'allò digital, d'Internet, de determinades idees sobre com es resoldran els problemes socials. Un notable pensador, que es diu Eugeni Morósov, parla del solucionisme tecnològic. Què vol dir això? El solucionisme tecnològic vol dir que es creu que hi ha una solució tecnològica pels problemes, pels problemes de seguretat, pels problemes de circulació, pels problemes mèdics..., que hi ha solucions que són tecnològiques. Solucions tecnològiques que aboquen al domini d'algoritmes que ningú controla, excepte els amos, els propietaris de l'algoritme. I podem trobar-nos, estem anant cap aquí, cap a una situació en la qual una persona pugui obtenir un crèdit o no sense que ningú sàpiga per què se li ha atorgat o se li ha denegat; que una persona sigui acomiadada d'una empresa perquè un algoritme ho ha decidit així; que el nostre cotxe ens condueixi per un algoritme cap a un restaurant més o menys a l'hora que tinguem gana perquè un algoritme ho ha decidit així. Els prometo que no exagero. Vaig llegir un dia una entrevista amb un recercador de l'Institut Tecnològic de Massachusetts, el prestigiós MIT, que diu: «Estem treballant seriosament per la possibilitat de suprimir els governs perquè un algoritme ho farà millor. No és immediat, trigarem una mica, però ja hi estem pensant».

Si observen, veuran que els he situat tres elements de despolitització: el neoliberalisme, el neopopulisme i el solucionisme tecnològic. I em sembla que s'ha de reivindicar de nou el paper del dret per regular aquests processos; s'ha de reivindicar de nou el paper de la política -Jordi Solé era un gran polític-, i s'ha de reivindicar de nou a Gramsci amb una frase que segur que tots coneixen: «Contra el pessimisme de la intel·ligència, l'optimisme de la voluntat».

Dra. Eulàlia Vintró Castells
Catedràtica de Filologia Grega

Voldria, en primer lloc, agrair al degà de la Facultat la seva defereència en invitar-me a participar en aquesta sessió acadèmica, prèviament a la descoberta de la placa de l'Aulari Jordi Solé Tura, on, com és lògic, intervenen tres professors del centre, dos dels quals deixebles de Solé Tura i una *outsider* amiga i companya de partit en la clandestinitat i en la legalitat, a Bandera Roja i al PSUC, així com diputada amb ell a la primera legislatura constitucional, anys 1979-1982. La meva aportació estarà, doncs, relacionada amb la vessant política que en Jordi va viure de manera intensa, rigorosa i apassionada. És evident que la seva formació jurídica i la seva especialització en dret constitucional contribuïren decisivament a la tasca parlamentària que desenvolupà brillantment i sàviament.

Encara que remetre'ns al judici de la història és sempre arriscat, a mi no em sembla difícil imaginar que Solé Tura hi figurarà com a autor destacat de la Constitució espanyola de 1978, un dels set ponents constitucionals, però ja no tinc tan clar que també sigui recordada la seva immensa tasca com a legislador justament en aquella primera legislatura constitucional que compartírem i on es varen elaborar, discutir i aprovar un gran nombre de lleis, majoritàriament orgàniques, dedicades al desenvolupament de la Constitució i a la derogació de la legislació del règim franquista. Allò sí que fou un règim i no, com es diu de manera frívola ara, el de 1978.

De memòria en podria esmentar algunes, però gràcies a la modernització i tecnificació del Congrés dels Diputats és molt senzill accedir a l'història parlamentari de Solé i veure l'enorme quantitat i varietat de lleis, tractats internacionals, estatuts d'autonomia, mocions de confiança o de censura, compareixences dels presidents del govern... on va intervenir i fins a quin punt el seu criteri, les seves aportacions i el seu coneixement de la matèria contribuïren a enriquir, a millorar i a articular els textos jurídics i legislatius.

Permetin que en faci una ràpida lectura, no exhaustiva evidentment, des dels acords amb la Santa Seu en matèria d'ensenyament i economia, entre d'altres qüestions, de la tardor de 1979 fins a la

LOAPA de juny de 1982, el darrer ple abans de la dissolució de les Corts del setembre del mateix any. En gairebé quatre anys, Solé Tura fou vocal de les comissions Constitucional, de Justícia, d'Administració Territorial, de Reglament i de Defensor del Poble, així com portaveu del Grup Parlamentari Comunista i membre de la Diputació Permanent; les lleis més importants foren tots els estatuts d'autonomia (Catalunya, País Basc, Galícia, Astúries, Cantàbria, Andalusia, País Valencià, Múrcia, La Rioja, Canàries, Aragó, Extremadura, Castella-la Manxa, Castella i Lleó), lleis orgàniques i amb gran repercussió en els respectius territoris. Simultàniament, el Tractat Internacional de l'Atlàntic Nord, és a dir l'OTAN, l'estatut de ràdio i televisió espanyola, les lleis orgàniques del Tribunal Constitucional, del Consell General del Poder Judicial, de finançament de les comunitats autònomes, de seguretat ciutadana, de llibertat religiosa, de defensa nacional i d'organització militar i altres lleis com la de divorci, l'estatut dels Treballadors, l'estatut del Ministeri Fiscal, la reforma del procediment tributari...

Cada any, a més, hi havia la discussió pressupostària, i en aquesta legislatura tingueren lloc dos debats d'investidura, els de Suárez i Calvo Sotelo, així com la moció de censura de Felipe González amb les corresponents intervencions de Solé Tura en nom del nostre grup. I si la defensa de les esmenes en el plenari o l'explicació de vot en les lleis orgàniques impliquen una forta dedicació i moltes hores d'estudi i reflexió amb altres persones expertes, el treball -menys vistós i reconegut però sovint més decisiu- en les comissions i ponències de cada proposta legislativa facilitava la inclusió de preceptes de caire progressista o evitava la formulació de redactats conservadors.

És evident que des de la força numèrica del nostre grup no hi havia gaire marge per introduir esmenes o per fer aprovar proposicions de llei, però també és cert que no hi havia majoria absoluta a la cambra i que calia fer aliances per guanyar les votacions. Jordi Solé era també un hàbil negociador i un diputat respectat pel seu rigor, els seus coneixements, el bon fonament de les seves argumentacions, la correcció formal de les seves intervencions, el respecte amb què tractava els seus contradictors, el domini de les qüestions formals i reglamentàries, l'habilitat i agilitat per trobar escletxes en els procediments i, també, pel seu sentit del humor i la seva afabilitat personal.

Els puc ben assegurar que va ser un privilegi i una escola de formació immillorable seure al seu costat a l'hemicicle del Congrés i escoltar les seves intervencions en els debats de totes aquestes lleis que els he recordat.

El resultat de les eleccions generals de l'any 1982, amb la majoria absoluta del PSOE i la gairebé desaparició dels comunistes -cabien dins d'un taxi els seus quatre representants-, deixà en Jordi fora de l'hemicicle, i a mi, és clar, però no l'apartà de la política institucional ja que l'any següent encapçalà la llista del PSUC a l'Ajuntament de Barcelona i va impulsar les candidatures municipals del PSUC a l'àrea metropolitana. El PSUC va perdre un nombre elevat de regidors i d'alcaldies, però es mantingué a Barcelona com a soci imprescindible dels socialistes per governar. Val a dir que no va resistir gaires mesos, tot i que Pasqual Maragall li havia encomanat la redacció d'una nova Carta Municipal, i el mes de novembre deixà la casa gran i jo vaig substituir-lo.

Després d'un parell d'anys de reflexió, activitat acadèmica, presència en la premsa escrita i en altres activitats, la seva pulsio política i el seu afany per contribuir a la millora de les condicions de vida tan polítiques com socials de la gent l'impulsaren a ingressar en el partit socialista on va tornar a ocupar llocs de representació al Congrés i al Senat i a exercir com a ministre de Cultura.

No parlaré d'aquesta etapa ja que les respectives tasques polítiques, Jordi a les Corts madrilenyes i jo a l'Ajuntament de Barcelona, implicaren un inevitable distanciament i una nul·la activitat compartida.

A finals de 2019 es compliran deu anys de la seva mort física i més d'una vegada m'he preguntat quina seria l'opinió de Solé Tura davant de la realitat política actual, especialment pel que fa a les relacions entre Catalunya i Espanya i a l'evolució, impensable llavors, dels partits i coalicions catalans per no esmentar les noves formacions tant a aquí com a la resta de l'Estat.

No seré jo qui interpreti el seu pensament avui; la meua formació de filòloga clàssica m'ha ensenyat a llegir els textos antics i a no manipular-los fent veure que parlen d'ara mateix. Sí, però, que em sembla pertinent donar una ullada al llibre que va publicar l'any 1985, *Autonomies, federalisme i autodeterminació*, i que serà

reeditat en castellà aquest mes de maig¹ amb el títol de *Nacionalidades y nacionalismos*. Tot i que els editors consideren que el llibre podria haver estat escrit ahir pensant en la política catalana i espanyola i que anticipa fets i debats actuals a la vegada que aporta llum i sentit comú a l'atzucac on ens hem ficat, no m'atreveixo a dir el mateix ni a assegurar que el seu criteri en aquesta qüestió fos el que manifestà fa catorze anys. He vist que moltes persones, que estimo i respecto intel·lectualment, han canviat radicalment de criteri en poc temps com per aplicar al present les seves reflexions dels anys vuitanta.

Tenint en compte, doncs, que són reflexions d'aquell moment, em plau recordar que en el llibre es dediquen força pàgines a explicar l'origen del concepte d'autodeterminació i la seva història des del segle XIX fins ara així com la seva definició i implicació en el context on s'aplica. Aporta exemples internacionals, com els Estats Units o Polònia, i analitza el cas espanyol al llarg del segle passat, exposant amb la seva proverbial claredat els matisos que el concepte va adoptant en els diversos períodes històrics. Així, abans del 1936, l'esquerra no nacionalista entenia aquest dret com un principi que permetia derrotar els independentistes amb mètodes democràtics, és a dir, oposant als qui volien separar-se la voluntat d'una majoria democràticament forjada. Per això socialistes i comunistes en defensaven el dret però s'oposaven a la independència de Catalunya i del País Basc. L'exercici d'aquest dret el veien com una via per enfortir la unitat d'Espanya com a país plurinacional.

Al llarg de la dictadura tots els antifranquistes defensaren aquest dret entès com un principi democràtic general front a la dictadura i perquè l'única solució política acceptable havia de passar per la lliure expressió de la voluntat dels ciutadans. Amb la Constitució i els estatuts d'autonomia la situació ha canviat i els matisos han reaparegut, que han donat pas, segons Solé, a quatre significats i a preocupants ambigüïtats, que ara no puc detallar.

¹ El 2019, i amb el segell d'El Viejo Topo, van sortir reeditats els títols de Jordi Solé Tura *Autonomies, federalisme i autodeterminació* i *Nacionalidades y nacionalismos*. *Autonomías, federalismo y autodeterminación*, ambdós amb prefaci del professor Marc Carillo. (Nota de l'editor)

Permetin-me que acabi amb alguns passatges literals de l'autor, que tradueixo de la versió castellana:

“Suposant que el dret d'autodeterminació s'entengués com una consulta electoral en el territori que aspirés a la independència, és indubtable que a aquesta consulta només s'hi podria arribar o bé mitjançant un procés insurreccional o bé mitjançant una duríssima batalla política, amb elements insurreccionals pel mig, que tindria com a eix exclusivament la concessió o no de la independència.”

“Tal conflicte no seria un xoc entre l'esquerra i la dreta, ni entre el progressisme i la reacció, sinó un conflicte que travessaria totes les classes socials de Catalunya i d'Espanya i que escindiria profundament la societat de la pròpia nacionalitat que volgués ser un Estat independent. Una batalla política i social d'aquestes dimensions convertiria les forces més dretanes en el principal nucli de reagrupament d'amplis sectors socials –inclosos els obrers-, reviscolaria fins extrems insospitats el vell nacionalisme espanyol de les glòries imperials.”

“Una consulta electoral que doni com a resultat la independència d'una part del territori espanyol mai serà acceptada per sectors importantíssims de la societat i una consulta electoral que doni com a resultat la negació de la independència mai serà acceptada pels seus partidaris radicals. Per tant, una consulta així tampoc garanteix la solució pacífica i democràtica del problema.”

“L'esquerra no pot defensar l'Estat de les Autonomies, propugnar el seu desenvolupament i la seva plenitud en sentit federal i mantenir, al mateix temps, un concepte – el dret d'autodeterminació- que canvia aquest model polític i pot arribar a destruir-lo. O una via o l'altra, però no les dues alhora. Si els que es proclamen nacionalistes poden mantenir l'ambigüitat en aquest tema és perquè saben que ells no tenen la responsabilitat principal ni definitiva en la construcció de l'Estat de les Autonomies com un sistema general. Les forces d'esquerra, però, sí la tenen i per això no es poden permetre la més mínima ambigüitat al respecte.”

Fins aquí les cites extretes del llibre de Jordi Solé Tura. Valdria la pena que els protagonistes polítics d'ara llegissin aquest i al-

tres llibres i articles seus, que s'emmirallessin en el seu comportament, en el seu afany de defensar els interessos i el benestar de la ciutadania, començant per la més desafavorida, i en el seu tarannà respectuós, amable i ple d'humor. Per això el trobem a faltar i trobem més que justificat el recordatori que avui li dedica la seva estimada Facultat de Dret.

Dr. Eliseo Aja Fernández
Catedràtic de Dret Constitucional

Enhorabona per organitzar l'acte i gràcies per invitar-me. Val la pena recordar al que probablement ha estat el més reconegut, el més prestigiós dels professors d'aquesta facultat. Per començar, si haguéssim de comparar la figura del Jordi Solé històricament, hi ha molt poques persones de Catalunya que hagin jugat un paper tan destacat a Espanya. Podria recordar Ramon Llàtzer de Dou, que va ser president de les Corts de Cadis, a la Constitució del 1812; el general Prim, que va ser molt influent a la Constitució de 1869, Pi i Margall, a la I República, i alguns més. Realment el Jordi ha estat una de les figures claus de la història de Catalunya i d'Espanya perquè el paper que va desenvolupar en l'aprovació de l'Estatut de Catalunya va ser pràcticament tan important com el de la Constitució.

Abans de referir-me a les seves principals aportacions, vull començar per dir que Jordi era, sobretot, una bona persona. Això era el primer que et trobaves al tractar-lo. Una bona persona en totes les seves dimensions: generós, solidari, bon amic... En Jordi titula les seves memòries¹ com a "optimistes" i aquest és un altre tret de la seva personalitat, perquè era molt optimista. Les memòries expliquen molts fets i anècdotes que és impossible enumerar ara, però que jo els recomano que recordin, rellegint el llibre.

Hi ha qüestions divertides, per exemple, el seu afany de lluita en l'esport, concretament al futbol amb l'equip de professors de la facultat, perquè volia guanyar sempre, o el seu orgull de ser *recordman* de salt d'alçada del Vallès durant deu anys... Però en l'àmbit personal recordaré solament un últim punt, que és clau: la seva capacitat de treball; immensa capacitat de treball, que el va portar a saltar del forn on treballava de jove al batxillerat, que va fer en un any i mig (els sis cursos de batxillerat), a la universitat (on va tenir premi extraordinari), a totes les dimensions de la política...

¹ *Una història optimista. Memòries* (Edicions 62, Barcelona 1999) (Nota de l'editor)

Exposaré ara unes pinzellades de les seves funcions públiques, distingint tres dimensions i procurant no repetir, perquè ja s'han dit moltes coses.

La primera faceta a destacar és la de professor. En Jordi Solé va ser un professor atípic. En Jordi Capo ho subratllava molt bé en la seva intervenció. El mateix Solé hi ha un moment que recorda a les memòries que va entrar a la Universitat de Barcelona com a professor al 1959 però que no va acabar un curs sencer fins al 1970, perquè en tots els altres cursos va ser detingut, va patir l'exili, va tenir la militància a França i a Ràdio Espanya Independent, a Bucarest, sempre va tenir altres històries que durant onze anys li van impedir fer un curs sencer a la facultat. Però en els períodes en els quals donava classes, els alumnes omplien les aules; era molt estimat, la gent realment anava a les seves classes i aleshores es notava; hi havia alguns professors que tenien una superassistència a classe, com n'hi havia d'altres que no. I ell evidentment era dels primers. Era un professor de tracte molt fàcil, a qui li agradaven les explicacions clares, era molt clar, molt pedagògic. El mateix Jordi es va referir a la figura del mestre (parlant de Pierre Vilar) dient que el bon professor no és el que pretén explicar-ho tot sinó el que explica allò que és essencial. És un bon criteri, crec.

La segona faceta és el treball en equip. Amb Isidre Molas i amb altres, però sobretot amb Isidre, va fer un seminari de professors perquè per allà passéssim tots i preparéssim conjuntament les classes, de tal manera que l'ensenyament no era obra de cadascun per lliure sinó en tot cas després de sotmetre els seus criteris al seminari de professors, on es treballava en equip. O, per exemple, les conferències que feia als casals dels barris, o dels pobles. En Jordi, pràcticament, cada cap de setmana, o gairebé, tenia alguna conferència, en algun poble, en algun casal... O la seva participació en la premsa, molt nombrosa, enormement plural quant als temes, les preocupacions, etc., perquè formava part de l'extensió de la pedagogia fora de la facultat, i ell s'ho prenia com a tal, com una feina. Jo recordo que una vegada el vaig acompanyar a un casal, a una conferència que era mig clandestina a Nou Barris, i no acabava d'entendre, jo acabat d'arribar a Barcelona, que un catedràtic important, un professor destacat, anés a un *xiringuito* com aquell a fer una conferència explicant Poulantzas, l'estructuralisme, etc. Formava part de la pedagogia en el sentit més popular i més ample.

Com a polític, en tercer lloc. La trajectòria com a polític va ser molt complicada, evidentment, sota el franquisme, però també pel desert polític de l'esquerra. El franquisme, entre altres coses, va provocar la fossilització de les direccions polítiques, dels socialistes, dels comunistes, a l'estranger, normalment, així com una manca de renovació. I jo diria que el Jordi es va enfrontar a les dues coses. D'una banda, va lluitar contra el franquisme i per la democràcia. Aquest eix és absolutament fonamental, cosa que el va portar a separar-se, fins i tot en els moments de militància més radical, de les posicions esquerranistes, que pensaven en un socialisme de futur sense enfrontar-se a la realitat, que era el franquisme. La lluita per la democràcia, en aquest sentit, resultava absolutament bàsica. Però d'altra banda es tractava d'omplir de contingut modern la teoria marxista, la teoria de l'esquerra. S'ha citat ja Poulantzas i d'altres, però pensin que això li va costar l'expulsió del PCE; és a dir, en Jordi s'acosta primer al PSUC-PCE, té la militància, després a l'exili, és expulsat del Partit Comunista per enfrontar-se a la direcció junt amb en Fernando Claudín i d'altres; comença de zero a Bandera Roja -per cert, hi ha un llibre² de Jordi Borja molt recent que explica la història, per a qui hi tingui més interès- com un intent per renovar el partit dels comunistes, de l'esquerra, a través de la lluita de masses i sense prejudicis que provenien, en el fons, de l'estalinisme, per dir-ho de pressa. Però és començar de zero, per una persona que ja portava un historial molt ric i en canvi no va tenir cap inconvenient en tornar a començar, incorporant nous sectors socials, com les associacions de veïns, la lluita popular als barris, acceptant l'aportació dels catòlics encapçalats per Alfonso Comín, o, en general, el plantejament modernitzat de la política.

Com a portaveu parlamentari i com a diputat, ja ha explicat molt bé Eulàlia Vintrolà la seva tasca immensa.

Recordin no solament la victòria del PSOE de 1982 sinó també la crisi immensa del PSUC de l'any anterior, que el porta a allunyar-se de la política momentàniament. Ve a la facultat, és elegit degà, desenvolupa encara més la seva participació a la premsa. Ingressa al PSC, és nomenat ministre... Però sobretot cal destacar la seva tasca com a constituent.

² *Bandera Roja. 1968-1974. Del maig del 68 a l'inici de la transició* (Edicions 62, Barcelona 2018)
(Nota de l'editor)

Abans de continuar convé aclarir una qüestió. Alguna vegada m'han preguntat on són avui els intel·lectuals. En Jordi, segurament, va ser el símbol d'un intel·lectual en el sentit clàssic, en el sentit que travessa l'honestedat política, honestedat no solament de no corrupció, evidentment, sinó de moltes més coses, de coherència en la seva trajectòria, per exemple.

Com a intel·lectual, el Jordi va tenir un paper destacat en divulgar el pensament de Gramsci, per comprendre i divulgar el que significava un nou acostament al marxisme, que s'havia fossilitzat durant dècades. Ell va ser una de les persones que a Europa va intentar tornar a moure'l. El comunisme italià, del qual va beure, evidentment, i que el va portar a una vessant menys coneguda, que és l'herència de Togliatti. Togliatti era el gran líder comunista que va ser ponent de la constitució italiana, i el Jordi Solé va saber incorporar el seu raonament al nostre procés constituent.

Fins ara hem repassat una sèrie de virtuts del Jordi. Però convé afegir alguns treballs que va realitzar poc abans de la transició. En primer lloc, les *Constituciones y períodos constituyentes*, que ja porta més de vint edicions. En aquest llibre es fa un repàs de la història d'Espanya per intentar no repetir els errors del passat, com eliminar les dues Espanyes.

El segon llibre va ser sobre el franquisme. Va ser publicat en una revista clandestina de l'època (Bandera Roja número 9). Què és el franquisme? Què representa el franquisme dintre de la política de la dreta a Espanya? Com fer-hi front? Es va convertir, amb molta prudència, ja que obligava a fer una lectura entre línies, en un llibre publicat per Ariel que va tenir un gran èxit. En aquest sentit tenia a punt els instruments, les eines d'anàlisi sobre l'immediat passat per poder construir el futur.

I aquest futur el va abordar encara en un tercer llibret, molt petit, aquest molt poc conegut fora dels àmbits propis, que es titulava *Los comunistas y la Constitución*. Això era el discurs que va fer ell davant del Comitè Central del partit, cosa que indica la seva capacitat d'unir política i dret, teoria i pràctica contínua, i sobretot col·locava ja en primer pla l'elecció o la prioritat sobre les institucions que s'havien de construir en la nova Constitució, el que s'havia d'evitar, etc.

En Jordi no es va oposar exactament al referèndum, perquè està a l'article 92 de la Constitució i als estatuts, sinó en contra

de l'abús del referèndum que s'hi volia introduir. L'article 92 va ser retallat amb una intervenció molt brillant del Jordi Solé, i en aquest sentit la intervenció de Jordi Capo anava en aquesta línia, sens dubte, per deixar un tipus de referèndum determinat, consultiu, sobre grans problemes, i no una mena d'enorme proliferació de referèndums per tot, que era el que hi havia en el text previ que ell va contribuir a rectificar.

Sobre aquesta base de tres obres d'importància aparentment molt diversa però que jo crec que s'expliquen per la seva visió del canvi polític a Espanya, immediat, que està per venir, que entra ja i en què ell va participar com a ponent, ens va llançar un seguit d'idees que jo els deixo caure també. Evidentment, no m'atreveixo a parlar del canvi al món, no estic preparat, i molt menys faré una reinterpretació del Jordi. Penso que té tota la raó l'Eulàlia Vintró, s'ha de ser honest, i no tindria sentit que jo ara digués el que jo crec que el Jordi faria avui; en absolut, el màxim respecte per ell m'impedeix fer una cosa semblant. Però el que sí puc fer és veure si punts que ell va destacar en el seu moment tenen o no alguna utilitat, però això ho decidiran vostès, si les seves idees són o no encara útils.

Jo destacaria les següents:

En primer lloc, el caràcter inseparable de la democràcia i el socialisme. De fet, la incorporació plena de la democràcia a la Constitució i a l'Estat i, per tant, la impossibilitat de pensar en cap projecte polític sense partir de la democràcia i sense encabir-lo en la democràcia. De fet, l'article 1, l'Estat democràtic i social, ens diu això: cap norma de la Constitució es pot interpretar al marge d'aquest principi màxim de la democràcia. I això significava per al Jordi, molt especificat en aquest llibret que els parlava dels comunistes i la Constitució, que la Constitució espanyola admetria perfectament un canvi de caràcter socialista perquè no hi ha cap límit en el model econòmic i social que li ho impedeixi, sempre i quan es faci, com altres moltes coses, a través dels procediments democràtics que la pròpia Constitució estableix. En això no hi ha límit, és la gran aportació de l'esquerra i en concret del PSUC i dels comunistes en la Constitució, la possibilitat del canvi econòmic social, global, però sempre pels procediments establerts.

Un segon concepte clau és el consens. Consens -vostès ho saben perfectament- que significa que ningú guanya ni ningú perd, o,

més ben dit, tots hi perdem una mica per arribar a un acord. Això per a Jordi Solé tenia un doble significat, perquè no solament ho va impulsar de manera decidida, sinó que era objecte d'anàlisi en la mesura que Jordi era el més extremista, el més radical de l'esquerra entre els ponents constituents i per tant d'alguna manera ell era la pedra de toc, i si ell acceptava el consens als altres se'ls posava molt difícil no fer-ho.

Quant al nacionalisme, que va abordar moltes vegades de manera més dura i global en el seu primer llibre, *Catalanisme i revolució burgesa*, però també en el llibre que citava Eulàlia Vintró fa un moment [*Autonomies, federalisme i autodeterminació*] torna a fer una reflexió que arrenca de l'any 1985, que tindria dos grans vessants, que no desenvoluparé, només les enuncio. Primera, que a Espanya existeix plurinacionalisme i que al costat de la nació espanyola hi ha la nació catalana. El cert, diu Jordi mateix, és que l'article 2 utilitza dos conceptes que són molt propers, que és el de nació espanyola i el de nacionalitats, sense concretar quines però deixant-ho a la voluntat política de consens. Segon aspecte, que no pot existir un nacionalisme que sigui exclouent perquè si es produeix que un exclou l'altre és impossible la convivència. Per tant, els nacionalismes existents a Espanya han de buscar una pauta de moderació suficient per conviure i si no ho fan no hi ha possibilitat de tirar endavant les característiques que coneixem d'aquest país. Això ho deixa bastant clar en la seva obra, dit en el seu moment. Ara vostès pensin si és útil o no és útil. Ell defensa clarament el federalisme com l'opció millor per enquadrar aquestes qüestions i per un element que no es dona en l'Estat de les autonomies i que en dret comparat s'anomena el principi de lleialtat federal, és a dir, ningú que sigui membre d'un estat federal pot llençar pedres contra les seves pròpies institucions. Cap estat membre, estat federat, regió o *land* o com se li vulgui dir, segons els països, pot enfrontar-se al conjunt de l'Estat si no és d'una manera amistosa; fins i tot quan hi ha diferències greus, no és concebible tractar l'Estat propi com un estat aliè. Són dues categories diferents. Una és el dret constitucional, l'altre és el dret internacional.

En definitiva s'hauria de destacar -ell no ho va arribar a tractar massa de la manera que s'apunta- la inexistència a Espanya de la clàusula de irreformabilitat. Hi ha moltes constitucions, l'americana, l'alemanya, la italiana, que tenen una clàusula d'irreforma-

bilitat, és a dir, hi ha determinats elements que no es poden reformar mai. Bé, a Espanya, i no és opinió personal sinó afirmació del Tribunal Constitucional, a Espanya no existeix clàusula d'irreformabilitat, per tant, no està prohibit reformar res, absolutament res. Algú pot pensar que els procediments de reforma són molt complicats: no és veritat, no són tan complicats, ni el primer, el de l'article 167, perquè tres cinquenes parts s'estableixen ara fins i tot per lleis electorals i per altres moltes lleis i perquè és una fórmula molt estesa en el dret comparat. És la majoria que s'exigeix, és una majoria qualificada, però no exagerada, ni tampoc la més forta, la més agreujada, perquè si es planteja la reforma constitucional al final d'una legislatura, enllaçant amb la següent, es pot fer una reforma relativament ràpida. És a dir, el problema no és la reforma de la Constitució, el procediment de reforma, el problema és la voluntat política de reforma, que és una altra qüestió.

Des d'aquest punt de vista, òbviament, el criteri que jo aplicaria personalment si m'hagués d'enfrontar a aquestes qüestions seria el que ell mateix va dedicar a Pierre Vilar: «L'important és ensenyar l'essencial i la manera per arribar a la resta». Aquest és el nostre repte.

**Intervencions en el marc del col·loqui
“Jordi Solé Tura: universitat, valors i
pensament”**

**Centre Cultural La Marineta, Ajuntament de Mollet del Vallès
22 de novembre de 2021**

Participants al col·loqui. Ajuntament de Mollet del Vallès, 22 de novembre de 2021
D'esquerra a dreta: Elena Lauroba, Joan Subirats, Isidre Molas i Jordi Capó
Font: Ajuntament de Mollet del Vallès

L'exposició "Jordi Solé Tura, mestre i pensador"

Dr. Jordi Capo Giol

Catedràtic de Ciència Política i de l'Administració

Dins dels actes d'homenatge al professor Jordi Solé Tura fets per la Facultat de Dret, cal consignar-hi l'exposició virtual "Jordi Solé Tura, mestre i pensador"¹ que van organitzar el CRAI Biblioteca de Dret, la Facultat de Dret i el Centre d'Estudis per la Democràcia Jordi Solé Tura

L'exposició, comissariada pel Dr. Jordi Capo, catedràtic de Ciència Política i de l'Administració de la Facultat de Dret, amic, col·laborador i deixeble de Solé Tura, vol recordar la seva figura, destacant-ne especialment la seva vessant universitària i cultural. La mostra exposa documents inèdits i permet fer un recorregut bibliogràfic sobre els seus llibres i traduccions, i els dels seus companys, col·laboradors i deixebles.

Home web

1 <https://crai.ub.edu/ca/coneix-el-crai/biblioteques/biblioteca-dret/exposicio-virtual-jordi-sole-tura>

L'exposició la van presentar públicament, en roda de premsa el dia 18 de juny del 2021, el degà de la Facultat de Dret, el Dr. Xavier Pons, l'alcalde de Mollet, Josep Monràs, i el mateix comissari.

El Dr. Jordi Capó també la va presentar a Mollet el dia 22 de novembre, en el marc del col·loqui "Jordi Solé Tura: universitat, valors i pensament". L'objectiu de l'exposició, tal com s'ha dit més amunt, era mostrar als estudiants de Dret qui va ser el professor Jordi Solé Tura i també fer un exercici de memòria històrica perquè la Facultat recordés les persones que hi havien estat rellevants en èpoques anteriors.

Entre altres referències fetes pel Dr. Capó en aquesta presentació, en destaquem les següents:

"Aquesta exposició, ho dic ja d'entrada, no és l'exposició que es mereix Jordi Solé. Jordi Solé mereix una exposició molt més àmplia perquè tota la seva vida i tota la seva activitat es relaciona amb tantes coses que es podria explicar, d'alguna forma, part de la història de Catalunya, part de la història de l'oposició democràtica i part de la història d'Espanya a través de Jordi Solé."

"La idea de l'exposició a la Facultat era explicar el Jordi Solé acadèmic, el Jordi Solé mestre i pensador, i què havia suposat per a la Facultat, i per a la universitat, i per a la cultura en general, una figura, una persona com Jordi Solé. No es tracta, per tant, d'explicar el Jordi Solé més polític, o el Jordi Solé de Bandera Roja, o el Jordi Solé del PSUC i de l'eurocomunisme, etc. Es tractava d'explicar qui era Jordi Solé com a professor, què havia fet com a professor, què havia fet com a acadèmic, com a mestre i pensador."

L'exposició s'organitza en quatre grans apartats: la vida, l'obra, les traduccions i la càtedra.

"En l'apartat de "Vida", hi ha moltíssima documentació. Una de les coses que a mi m'ha sorprès és el material que guardava el Jordi Solé. Per una persona que estava a la clandestinitat, m'ha sorprès que es poguessin trobar documents no interns del partit, de Bandera Roja o del PSUC, però sí per exemple cartes que ha tingut amb personatges rellevants o articles censurats, etc. Aquí els ensenyo un document, un article que ell escrivia sobre Marcel·lí Domingo i totes les parts que van ser censurades pels poders franquistes de l'època. O per exemple un altre document molt interessant, jo diria que únic, no sé si en queda algun altre a Cata-

lunya, que és la convocatòria a la Caputxinada, on es comunica que es farà la constitució del Sindicat Democràtic d'Estudiants. Com ja saben, en aquest acte varen ser detinguts, i després hi ha una carta de Jiménez de Parga posant-se en contacte amb el degà, demanant que es fessin gestions per a la llibertat de dues persones detingudes del departament, etc. Hi teniu diferents documents, cartes, una carta de l'abat de Montserrat amb motiu de la seva excarceració, o una carta de Jordi Solé a Simone de Beauvoir donant-li les gràcies per les gestions fetes i d'altres intel·lectuals francesos per la seva llibertat. Hi ha diferents documents d'aquest estil, com per exemple, una multa, uns "pagos al estado", aquest cas de tres mil pessetes."

The screenshot shows a website with a grey background and a dark header. The header contains the name 'Jordi Solé Tura, mestre i pensador' and a row of five small images: a portrait of Jordi Solé, a group of people, a close-up of a face, a book cover for 'Vida de Antonio Gramsci', and a document titled 'FACULTAT DE DRET'. Below the header is a dark bar with the text 'Vida. La Universitat i la lluita democràtica'. The main content area is a timeline of events from 1965 to 1974, each with a text description and a small image of a document or photograph. The events are: 1965 (reincorporation to the University), 1966 (expulsion and participation in the SDS), 1967 (creation of the university and doctorate), 1969 (detention and imprisonment), 1970 (founder of the anti-franquist organization), 1972 (designated coordinator of the law degree), and 1974 (nominated professor at the University of Barcelona).

Jordi Solé Tura, mestre i pensador

Vida. La Universitat i la lluita democràtica

1965
Es reincorpora a la Universitat i durant uns anys es dedica, laboralment, a la traducció de pensadors europeus al català i al castellà, introduint nous corrents culturals i ideològics.
Document: *Marcel·lí Domingo i el domingisme, article censurat.*

1966
És expulsat, juntament amb altres professors no numeraris, per la participació en l'acte de constitució del Sindicat Democràtic d'Estudiants, en el que es coneix com la Caputxinada.
Document: *Declaració del Sindicat Democràtic d'Estudiants.*

Document: *Recull de cartes sobre el Sindicat i la Caputxinada (fa detenció, l'expulsió i l'expulsió dels professors).*

Participa en la creació d'una universitat paral·lela, camuflada sota el nom d'Estudi i Investigació SA (EISA) i impulsada, entre d'altres, per Jordi Pujol.

1967
Obté el títol de doctor amb la tesi *El pensament polític d'Enric Prat de la Riba*. Publicada amb el títol *Catalanisme i revolució burgesa: la sintonia de Prat de la Riba* té una forta repercussió en el món polític i social.
Document: *Comentari i entrevista sobre Catalanisme y revolución burguesa.*

1969
És detingut i empresonat en l'estat d'excepció acusat de ser responsable dels aldarulls dels estudiants universitaris.
Document: *Cartes de l'abat de Montserrat i a Simone de Beauvoir sobre la detenció.*

1970
És fundador de l'organització antifranquista Bandera Roja, amb el seu company Jordi Borja.

1972
És designat coordinador dels estudis de llicenciatura de Dret a l'Estudi General de Lleida.

1974
És nomenat professor adjunt de Dret Polític a la Universitat de Barcelona.

Lluita universitària

“En l’apartat d’”Obra”, el que hi ha és la portada de les publicacions dels llibres que ha escrit Jordi Solé. Jordi Solé ha escrit moltíssim. No hem pogut posar ni pròlegs, en té dotzenes, ni articles de premsa, que en té centenars, simplement hi ha les portades dels llibres que ha escrit ell, com *Catalanisme i revolució burgesa*, *Constituciones y períodos constituyentes*, amb l’Eliseo Aja... En algun cas, com el de *Catalanisme i revolució burgesa*, hem inclòs un article de Manuel Gerpe, i també de Joaquim Marco, més o menys crítics... Quan s’obren els llibres, hi ha la referència bibliogràfica d’on es poden trobar a la Universitat de Barcelona. També s’ha fet un esforç amb la Facultat de Dret de tenir tota l’obra i també totes les traduccions. Per exemple, la portada *Introduccion al régimen político español*, i la referència bibliogràfica. Es poden anar obrint totes les portades.”

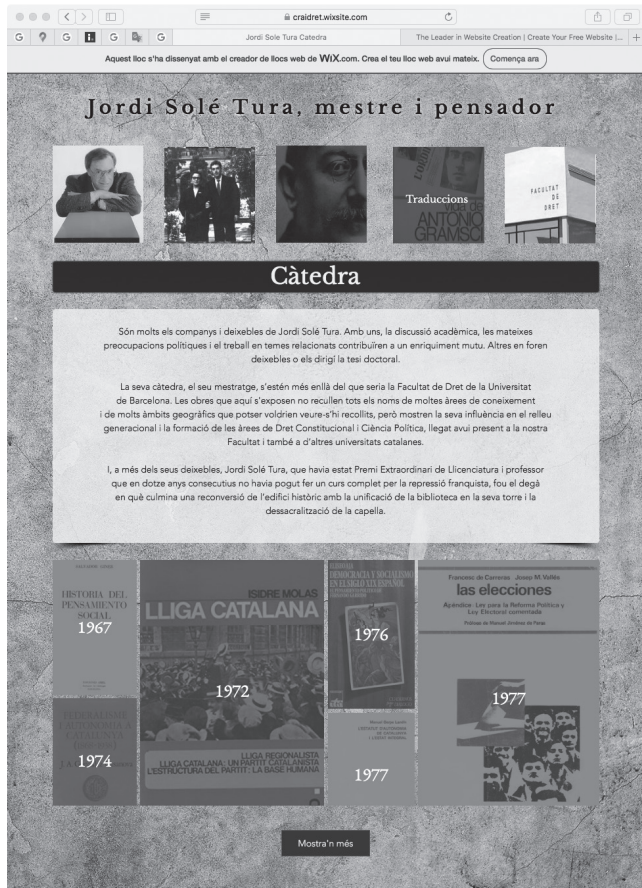
Autor

“Pel que fa a l’apartat de “Traduccions”: dir que Jordi Solé és traductor és una mala paraula, perquè de fet el que ell va fer va ser introduir a Catalunya l’obra de pensadors molt notables. No només de teòrics de la política, com Gramsci -tothom sap la feina que va fer Jordi Solé introduint Gramsci a Catalunya i a Espanya, juntament amb Manuel Sacristan-, sinó també altres llibres com *La mística de la feminitat*, de Betty Friedan, o la *Introducció a la història de la biologia*, de Jean Rostand, la *Història social de la cultura* i la *Història social de la ciència* de John Bernal, obres de Marx, *La necesidad del arte*, de Fisher, Simone de Beauvoir... Va fer una feineda immensa d’introducció de noms, de connexió de la cultura catalana amb una cultura europea, més moderna del que s’estilava aquí per l’època.”

Traduccions

“L’últim epígraf és el de “Càtedra”. Ens va costar una mica donar-hi un nom. Així com els anteriors eren un sol substantiu, vida, obra, traduccions, aquí va costar una mica. Què era, *llegat*? El llegat de Jordi Solé se’n va molt més enllà. *Càtedra* podia fer pensar en la Càtedra de Dret Polític, els deu professors que érem en aquest moment a la Universitat de Barcelona, però la idea de càtedra era una idea més àmplia, era la idea de càtedra en un sentit molt global, en el sentit dels professors que poden haver estat influïts pel seu coneixement. Aquí ens hem quedat curts, perquè hi ha professors d’història, o de geografia, o de fora de les universitats catalanes que també han rebut el llegat de Jordi Solé. D’alguna forma ho havíem de limitar i per això hem posat els professors que més directament, a través de la càtedra de Dret Polític, o a través de l’Autònoma, o a través de l’Institut General de Lleida, on ell en va ser degà, hi han tingut una relació més immediata. Aquí també tenim obres, per exemple, d’Isidre Molas, de qui no m’atreveixo a dir-ne deixeble de Jordi Solé, però Isidre Molas havia de figurar aquí per força. Hi ha tries que sempre són difícils de fer. Hi ha llibres de deixebles d’ell: Francesc de Carreras, Josep M. Vallès, sortirà aquí Joan Subirats, jo mateix, en Jordi Solé em va dirigir la tesi, Antoni Monreal, Cesáreo Rodríguez de Aguilera, Enoch Albertí... Totes aquestes obres, clicant a sobre, tenen la referència bibliogràfica de la Universitat de Barcelona.”

Càtedra

“Al llarg de l'exposició, apareixen frases de Jordi Solé explicant la seva relació amb la universitat, la primera vegada que entra a la universitat, el primer curs que ell pot acabar després de dotze o catorze anys que intentava fer un curs i no podia acabar-lo per raons polítiques... Hi ha frases del Jordi Solé de la seva *Història optimista*, i ens hem atrevit a posar una frase de l'Isidre Molas, de quan va conèixer la Jordi Solé, perquè és una frase molt amable, en la qual també ens presenta una altra vessant del Jordi Solé, la de poeta.”

“Separar Jordi Solé de la seva feina a la Constitució, de la seva feina a l'Estatut és una tasca impossible; separar la seva producció acadèmica i intel·lectual de la seva vida política és impossible, i aquesta exposició va intentar un impossible, que era en certa forma retallar per dir què ha estat el Jordi Solé a la Facultat de Dret, a la Universitat de Barcelona. Era una tria deguda a les limitacions que teníem, era una tria criticable, però estic convençut que si estiguéssim en un país menys sectari segurament el Museu d'Història de Catalunya podria organitzar una exposició del Jordi Solé amb molta més amplitud i amb abundància de materials i de documentació, que no en falta, que n'hi ha molta i és important.”

The screenshot shows a website for 'Jordi Solé Tura, mestre i pensador'. The header includes the name and a navigation bar with 'Comença ara'. Below the header is a row of images: a portrait of Jordi Solé, a group photo, a close-up of a face, a book cover 'VIDA DE ANTONIO GRAMSCI', and a building. A dark banner below reads 'Vida. Llegat i actualitat del seu pensament'. The main content area features a paragraph describing Solé as a prolific writer and thinker. Below this is a vertical timeline of events:

- 2003**: Cessió del seu arxiu a l'Ajuntament de Mollet del Vallès i creació del Centre d'Estudis per la Democràcia Jordi Solé Tura.
- 2008**: Presentació del documental *Bucarest, la memòria perduda*.
- 2009**: Edició del llibre *Estudios sobre la Constitución española: homenaje al profesor Jordi Solé Tura*, editat per [imagine book cover].
- 2010**: Es crea el Premi Jordi Solé Tura per a obres audiovisuals sobre les malalties del cervell que, des del 2018, forma part del Brain Film Fest.
- 2013**: Jornades sota el títol Jordi Solé Tura: Pensament i Compromís Polític (1956-1983). Conferències i Condicionants, organitzades pel Centre d'Estudis per la Democràcia de l'Ajuntament de Mollet del Vallès i el Grup de Recerca d'Estudis «República i Democràcia» de la Universitat Autònoma de Barcelona (GERD-UAB).
- 2017**: Jornada Cinquanta Anys de Catalanisme i Revolució Burguesa organitzada pel Centre d'Estudis sobre les Èpoques Franquista i Democràtica (CEFD) de la UAB.
- 2018**: Col·loqui Catalanisme i revolució burguesa, cinquanta anys de organitzada pels Amics de la UAB.
- 2019**: Inauguració de l'Aula Jordi Solé Tura a la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona. (Video complet al Dipòsit Digital de la UB).

At the bottom of the page, there is a copyright notice: © 2021 CRAI Biblioteca de Dret, Universitat de Barcelona.

Llegat

Dr. Isidre Molas Batllori
Catedràtic de Dret Constitucional

La primer trobada amb Jordi Solé Tura

En el meu llibre de records *Quan tot ens semblava possible*,¹ recordava que vaig conèixer Jordi Solé Tura a començaments de 1958:

“Jo buscava poetes catalans sota les pedres per reunir-ne els poemes en la Cinquena antologia poètica universitària. [...] «Ets el poeta Jordi Solé?», li vaig etzibar. S’aturà i obrí uns ulls com taronges de la sorpresa, perquè no era un qualificatiu personal que pogués esperar d’un desconegut, i encara menys d’un caganiu de primer curs. Es trobà un pèl engavanyat, però amb un somriure ample i afectuós em confirmà que era Jordi Solé i que havia escrit poemes i, fins i tot, com que era tan bo, n’hi havien seleccionat un per a l’antologia anterior, i que era l’únic que havia publicat. Havia optat per un humor que em desconcertà. En aquell moment no en tenia cap a punt, em digué; si arribés aquest cas, ja em buscaria. Era estrany, perquè la meva curta experiència em deia que els qui feien poemes, fossin poetes joves o fessin només exercicis de català, de seguida te’n passaven un gavadal. Amb la cua entre les cames, va acabar la primera entrevista amb ell, a peu dret i a mig pujar una escala.”

Amb Jordi Maluquer i Jordi Argente fèiem una antologia poètica universitària i havíem de buscar poetes. Jo assistia a una Aula de poesia on alguns poetes i alguns estudiants hi llegien poesia. Jo el coneixia de vista, d’aquesta Aula, d’haver llegit l’únic poema que tenia publicat (que jo sabés), i li vaig preguntar, tot baixant l’escala del bar, si tenia alguna poema nou per a la nova antologia. I em va dir: “En aquest moment, no en tinc cap, però ja t’ho diré” (però la veritat és que en tenia d’escrits). “Ja te’n deixaré veure algun”, que seria el que vam publicar. Així vaig conèixer Jordi Solé, al començament del primer curs, gairebé per Nadal de 1958.

¹ Isidre Molas, *Quan tot ens semblava possible* (EUMO, Vic 2020) (Nota de l’editor)

Els trets principals de la personalitat de Jordi Solé Tura com a professor

Aquesta anècdota em dona peu per entrar en la personalitat de Jordi Solé com a professor. Era coherent, obert, culte, ordenat, sensible, transmetia ganes per ensenyar i sobretot ganes per aprendre. No perquè aprenguessis allò, sinó perquè aprenguessis allò que tu volies aprendre. La sensibilitat del poeta hi comptava molt. La sensibilitat de comptar que hi haurà algú que et llegirà, o que t'escoltarà, i que tu t'has de comunicar amb ell, amb aquell a qui no coneixies; una mica com l'estudiant a qui tampoc el professor coneix, almenys durant un temps.

Ell era un professor total. La seva activitat era la d'ésser professor i sempre va ser un gran professor. Un gran professor a més a més si es té en compte que la seva vida va ser singular, viscuda amb risc i passió, plena de fets i de càstigs importants. És a dir, va ser un militant clandestí del PSUC, va viure exilis, presó, la separació del seu partit, una expulsió de la universitat com a professor al llarg d'alguns anys, i així anar fent. El més important era la capacitat que tenia de treballar sempre encara que el vent girés en contra. En aquest sentit jo el recordo com un dels treballadors més treballadors que he vist en el terreny acadèmic i potser qui tenia la lletra més gran: omplia un full amb sis o deu frases; així eren els papers que portava a classe de guió. Eren uns guions impossibles de llegir, però si es troben és segur que fan deu o vint pàgines cada un, per cada classe. Tot això ho tenia guardat, però cada any el feia nou, per dir-ho d'alguna altra manera, era una pràctica de dir "ho tinc però ho torno a fer", i per tornar-ho a fer ha de tornar-se a escriure. I ho tornava a escriure. No hi posava tot allò que explicava, sinó que era l'estructuració del tema. Anava a classe amb un gruix de papers. Era una manera de fer diferent.

Per què Jordi Solé Tura es presentava a totes les oposicions universitàries possibles

Va tenir una vida que era una vida de biografia. Però no hi ha cap biografia. Hi ha l'autobiografia, les memòries, però jo dic una cosa diferent, que és una biografia. Una biografia és un llibre, no massa gruixut, perquè si és massa gruixut la gent no el compra o el compra però no el llegeix. Crec que la seva vida i la seva herència s'han de tenir presents quan ell escriu i quan tu el llegeixes. Per exemple, tenia una característica per a mi important: es negava a

abandonar quan algú creia que ell no tenia raó. Estava disposat a defensar davant de tothom que ell tenia raó i a demostrar-ho. I aquesta és una característica de valentia perquè, per exemple, ho feia en els exercicis de les oposicions. A les oposicions ell no s'arrugava; anava a les oposicions, sabia que no tindria cap vot o només algun -en el millor dels casos va arribar a tenir-ne algun, però això no li importava-, ell hi anava per demostrar que era millor que aquell que sortiria. Així de simple. Ell sabia que no havia de sortir, però hi anava. Jo sé, perquè vaig seguir les seves oposicions, que eren oposicions molt bones, molt més bones del passable. D'aquesta manera adquiria la confiança i el respecte de la gent respectable que hi havia al tribunal, encara que en les oposicions no el votessin. Això és una forma d'actuar en política. Era tenaç i al mateix temps no acceptava que no li reconeguessin allò que valia. Acceptava la crítica, però la crítica no vol dir la punyalada a l'esquena. Vol dir una persona que pensava diferent i aleshores es posava a argumentar.

Pensament de Jordi Solé Tura en aquells anys universitaris i l'entrisme en el moviment estudiantil com un model de conquerir des de dins una organització per tal d'incorporar-la en la lluita antifranquista

Com el definiria? Jo el resumiria -no seré gaire heterodox- com un marxista creatiu, que pensava i feia les seves elaboracions (que es podien inspirar en qui fos, agafar un tema o un altre), però sempre eren creatives. Ell creava, i ho feia dins d'un marc conceptual que anomenava marxisme, que era el seu marxisme. Jo no sé fins a quin punt era ortodox o no era ortodox, però això no li preocupava massa, encara que aquesta és una de les raons que políticament el reforçaven, perquè una cosa és que no creguessis i una altra que els altres no creguessin el que tu creies i per tant et feien fora. Eren coses diferents. Estàvem en una època diferent a la posterior. En canvi, era capaç de lluitar per coses rares, aparentment rares, però que van tenir molt èxit, i que ell explica a les memòries.

Un exemple de cosa rara: ell diu que l'any 1957 va lluitar contra tots en el PSUC per fer una cosa que es deia el Comitè Interfacultats (l'Inter, que se'n deia), per aconseguir guanyar les eleccions a la gent del SEU (Sindicato Español Universitario) i dirigir-lo algun dia. Però s'havia de començar des de baix, és clar! Així va ser creat el CCU (Comitè de Coordinació Universi-

tària), que volia anar a les eleccions, mentre que la FNEC (Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya) no volia anar-hi i mantenia l'oposició frontal. Aquest CCU va aconseguir guanyar les eleccions a totes les facultats i amb aquesta estructura va edificar el Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona. Això era el que pensaven els partits del CCU: el MSC (Moviment Socialista de Catalunya; la NEU (Nova Esquerra Universitària) i el PSUC. Aquesta idea, no sé de quin cap va sortir, l'únic que sé és que ell diu que va haver de lluitar, d'acord amb Manuel Sacristán, per aconseguir que el PSUC acceptés fer aquest *entrisme*. És el primer *entrisme*, abans de CCOO, per dir-ho d'alguna manera.

Aportacions més rellevants de Jordi Solé en el pensament polític dels anys seixanta i setanta

Era un innovador. Dins del marxisme era un innovador. Atrevit, era un innovador que aixecava polseguera. I després quedà clar que l'opció era possible i viable i tenia un resultat positiu. Volia dir que calia tenir una estratègia de cara a aspirar a la victòria. Tenir una estratègia no volia dir tenir una estratègia per perdre, no volia dir una estratègia per convocar vagues generals en què tothom anava a treballar, inclosos els membres del comitè de vaga. Volia dir fer una activitat que portés a desplegar un procés per tal d'arribar a aconseguir un èxit parcial. Això és una estratègia, tota la resta és faramalla, són discursos. Una estratègia és per fer-se. I per fer-se vol dir que s'ha de portar a terme, que s'ha de fer, i que l'han de fer alguns jugant-se la cara, o no, però l'han de fer. Si hi ha resultats, magnífic, i si no n'hi ha vol dir que s'ha de rectificar. D'aquí ve la seva posició de proximitat a Fernando Claudín, durant una època, i ve el respecte que té a Sacristán, al llarg del temps en la primera etapa i en la segona. D'aquí ve, diríem, la coherència d'un personatge sòlid. Però no era un personatge sòlid que es queda quiet; és un personatge sòlid que viu i que, com a tal, innova, crea, llegeix, mira a l'exterior i formula un intent d'estratègia política.

Tot això és potser gramscian. La lectura del Gramsci el va determinar. Ell el va traduir perquè vivia de fer traduccions. De bon matí començava a traduir i no arribava a la Facultat fins que no havia fet les seves quatre hores de traducció matinal. Venia, dinava i s'hi estava tota la tarda; feia classes, quan tocava i a l'hora

que tocava (i ja procurava tenir classes en un horari compatible), i ja està. Què vull dir amb això? Vull dir que era un professor ideològicament marxista, que no venia a explicar-nos el que ja se sabia, era una persona creativa a partir de la inspiració en les tesis de Marx. Per a ell van tenir molta importància les traduccions de Gramsci perquè li van permetre conèixer a fons les estratègies d'aquest pensador, alhora que va poder formular propostes al voltant d'aquestes estratègies.

Per exemple, quan estava traduint Gramsci, quan l'estava traduint i quan encara no havia sortit editat, generà tipus conceptuals sorprenents (sorprenents per als qui no havíem llegit Gramsci, suposo que per als altres menys). Per exemple, per què no hauríem de pensar si la Renaixença va ser com el Risorgimento? Perquè el Risorgimento tenia un príncep, un príncep de veritat, i no li calia buscar més. Qui podria ser aquí el príncep? Com a bon gramscia, podries pensar que era el Partit, el príncep modern. Però no, no és aquest el tema fonamental, el tema fonamental no és aquest subjecte. El més important era entendre que tot es juga entremig, no en la societat dividida en classes, no en l'estat unificat de la llei i de la política, sinó en un espai, que tothom ha abandonat, que és l'espai del consentiment, de la societat civil. És l'espai on els intel·lectuals tradicionals, i els nous (que vol dir els afiliats als partits) i les forces de la cultura coexisteixen i treballen conjuntament per establir els nivells comuns que permeten a una societat que serà diversa, en què hi hauran classes, sentir que és teva i que l'altre considera que tu formes part d'aquesta societat. Ho estic explicant ràpidament, però el que vull és que s'entengui que el que volia Jordi Solé era innovar, no ja en ells i nosaltres -això és un tema polític-, sinó en un nosaltres que ha de formar part d'allò que, de manera gramsciana, en diu societat civil. Que no és allò que diu la dreta, que és el de l'economia, del poder social, això és la societat de classes. La societat que haurà d'assolir la societat sense classes és la que aconsegueix fer una societat civil permeable, amb participació dels intel·lectuals, en el sentit gramscia, de tota mena, i aleshores serà possible establir no només un país unificat, un país que no té enemics interiors, i serà possible disputar el poder en l'economia com un dels elements a discutir juntament amb el poder de la política a través del vot o d'altres vies específiques.

Una lectura sobre el procés de reflexió i debat que va significar el llibre Catalanisme i revolució burgesa

L'esquema potser té influència italiana, a part de la de Gramsci, però en Solé desvetllava dues coses: "Allò que hem de fer és posar-nos a estudiar, no el Risorgimento, que aquí no n'hi ha hagut ni n'hi haurà, perquè la burgesia d'aquí no vol alliberar el país i convertir-lo en un gran país, sinó que hem d'estudiar la Renaixença. És el que tenim". Ell es posà a estudiar-la, i jo també m'hi vaig posar. Ell ho va escriure –ho dic ara i no es diu mai– en el primer article important que publicà, en un llibre col·lectiu que va dirigir Ferran Soldevila: *Un segle de vida catalana*. L'article tracta el pensament polític de Catalunya en el segle XIX. Quan va entregar aquest article? Va ser abans de l'exili, abans d'anar-se'n i d'interrompre el seminari al qual jo anava? O bé va ser després, quan Pere Ardiaca presidia la Comissió del PSUC, que es reelaborava sota el títol: "El problema nacional català"?

Ell tenia molt clar el debat sobre l'alliberament nacional i segurament és veritat, perquè volíem la llibertat de Catalunya, perquè volíem la llibertat dels catalans i volíem l'existència d'una societat travada, que és allò que farà que els catalans siguin catalans i ho vulguem ser. Aquesta formulació dita així (potser se'm pot criticar que no està prou documentada) porta al fet que ell no va fer només la tesi sobre Prat de la Riba, sinó que publicà també l'ideari de Valentí Almirall i un article, també sobre Valentí Almirall, a la *Revista Jurídica de Catalunya*, on jo vaig publicar també un article sobre la Unió Catalanista i les Bases de Manresa. Perquè en el segle XIX hi ha el començament del que serà el segle XX. Cal buscar-hi allà el que ha passat després, i d'aquí ve la idea que la burgesia, s'entén la burgesia industrial, no havia pogut fer o no havia sabut fer la revolució burgesa i havia renunciat a la defensa del catalanisme, però no com a revolució que li permetés accedir a la direcció social del país.

El títol del llibre, *Catalanisme i revolució burgesa*, no és el títol de la tesi doctoral que va ser publicada; com se sap, no és d'ell. És de l'editorial (possiblement de Francesc Vallverdú, que sembla que era una persona que l'enllaçava amb l'exterior en alguns temes lligats amb el debat sobre el nou i ell vell catalanisme als inicis dels anys seixanta). Amb això vull dir que el tema entrà en la polèmica política de seguida, depèn de com sigui de sòlid el raonament que

uns i altres facin. L'avenç en la política no està separat de l'avenç en el coneixement, i aquest no està separat de la participació conjunta i del debat que es produeix en el si de la societat civil, entesa no com a món econòmic sinó com el terreny de les idees. Vist així, l'esquema té un punt d'original i té també un punt de futur perquè Jordi Solé veu i pensa: «Aquests que tinc aquí, aquests estudiants no són del proletariat, ni de l'industrial ni de l'agrari, formen part d'una classe però són uns intel·lectuals, i els intel·lectuals no estan desclassats, però com a intel·lectuals poden entendre allò que necessita el país, que necessita Catalunya, que hi hagi un sector catalanista des de l'esquerra, que dialogui i actuï (i aquí també tot és més discutible) amb els de la dreta, format pels intel·lectuals tradicionals i els nous». Aquest és un esquema que està latent en les coses que fa. Si va formular-lo mai d'una manera més explícita, no ho sé, no ho conec suficient, però quan jo tenia més relació amb ell la seva preocupació era estudiar la història del catalanisme per: primer, saber que no és un bolet; segon, perquè la burgesia no va aconseguir convertir-lo en un instrument per consolidar el seu domini sobre la societat; tercer, per saber allò que podem fer per fer possible la llibertat de Catalunya. I llavors troba que ja en el passat també s'havia parlat de federalisme com el camí a plantejar.

El federalisme de Jordi Solé Tura i altres visions del catalanisme

El federalisme era el tema del primer seminari acadèmic que havia dirigit abans d'anar-se'n a l'exili. Per a ell, el federalisme el pots fer com vulguis i puguis, perquè el federalisme és una construcció feta per necessitat o per conveniència. Alguns ho poden fer per ideologia, perquè també és una garantia de pau, una garantia d'"abans de res, parlem-ne". Que no hi ha enemics, tots formem part de la mateixa expedició. Això és relativament nou. Crec que és nou, molt nou; això és una elaboració de la qual no se n'ha deixat papers, això s'hauria de mirar en les notes de classe, en els cartipassos de vint pàgines que portava a cada classe, perquè aquestes coses sortien en algunes classes. Però era una cosa atrevida, naturalment. Era tan atrevit que l'única sortida era la claudinista, perquè si no, què feies? Podies ser un corcò, perquè ell no era un que escriu i se'n va, sinó que estava tot el dia treballant i furgant. Què té aquest tema? Unes exigències, que és la

de la llibertat personal, la llibertat de pensament i la democràcia política i social; és la via, com ell diu, amb què s'hi pot arribar. Si no hi hagués una manera d'arribar-hi, la resta estaria molt bé per fer discursos, però no serveix. El més important de la política no és l'objectiu final, en què molts hi podem estar d'acord, el més important és el procés per arribar-hi: com el vols plantejar, amb qui i quan. Això constitueix un element important de configuració, que és la preocupació permanent que té sempre, que jo sàpiga, per aconseguir que hi hagi una visió del passat de Catalunya per entendre'l i per tal de determinar el futur, i una visió neta i clara a admetre qualsevol raó d'aquells que, quan ens van treure de la universitat, pensaven que aniríem a demanar-los feina. A EISA¹ esclatà l'estratègia de ritme lent, perquè alguns dels propietaris i dels ideòlegs d'EISA (Jordi Pujol, Josep, Benet) van decidir acabar amb aquell projecte on hi havia un professorat molt divers i que incorporava els expulsats de la universitat, i van convertir el llibre *Catalanisme i revolució burgesa* de Solé Tura en un atac a Catalunya.

Així va acabar l'únic intent seriós de construir aquest espai comú. La seva idea estava cohesionada, però l'altra part no la va voler i va decidir que volia anar sola i que a Catalunya hi havia bons i dolents. Aquesta decisió tan simple és simbòlica del que vindria després, i crec que era oposat a la concepció elaborada des de la influència gramsciana per Jordi Solé. Després va venir la reacció de l'esquerranisme, la del PCI i d'altres grups, que encara complicava més la situació. Perquè això significà que els nous intel·lectuals no serien els intel·lectuals que vertebrarien una Catalunya que pogués anar cap a un règim democràtic i socialista. Era simplement només un mal, un xarampió que s'havia de passar. El Sindicat Democràtic d'Estudiants deixà de ser el sindicat democràtic de tots per convertir-se en un espai de combat entre tots i, per tant, deixà de fer la funció de dirigent intel·lectual del procés o de garantia de consolidació del procés. Llavors ve el començament d'una etapa en la qual el criteri és acumular forces (com en deien abans), acumular intel·ligència i voluntat i no tenir

¹ Estudis i Investigacions, SA (EISA). Vegeu com ho explica Jordi Solé Tura a les seves memòries *Una història optimista. Memòries*, pàgs. 250-255 (Edicions 62, Barcelona 1999) (Nota de l'editor)

por que els altres no et donin la càtedra, no tenir por que els altres no t'admetin, seguir endavant, tossuts; perquè l'única força de la vida política era crear i ser tossuts.

Segurament tot és més complicat del que jo intento ara narrar, però per a mi té una concepció clara; no sé si ell l'exposava així o no, no sé si mai va escriure res sobre això o no, però jo vaig entendre que la seva posició quan va sortir el llibre i va ser anatematitzat era que calia fer un pas al costat i buscar una nova oportunitat.

En tot cas, ell tenia un esquema, que no crec que ell deixés escrit amb el seu nom, i que crec coherent. Tenia la idea que en el segle XIX havia començat una partida que no s'havia acabat i que calia acabar, perquè el país no podia estar sempre empantanegat. Això és el que explica aquesta afició a la Renaixença, al pensament polític del segle XIX, per intentar trobar allà el que hi havia de positiu, de sòlid, en el moviment intel·lectual sortit de la burgesia, perquè només podia sortir de la burgesia, perquè el proletariat no tenia un moviment propi d'on sortir, però en canvi podia tenir aquesta visió del país sencer i del país que busca la seva llibertat i al mateix temps vol l'eliminació de la societat de les dues classes. Això potser era una utopia, però en tot cas era una concepció en un moment en què el pensament marxista, a Europa, havia donat ja figures com Gramsci, com Abendroth o com Miliband, tres persones amb tres orientacions diferents i cap contacte entre elles, però que, en canvi, expressen una renovació del marxisme. En Jordi Solé intenta participar en aquesta renovació i crec que construeix una concepció diferent en un moment en què es dibuixa l'existència d'un espai intermedi entre l'Estat i les classes, un espai on totes les classes hi són presents a través de líders socials i culturals. Això és la societat civil. I crec que aquest concepte és un espai clau de l'etapa final i que el farà evolucionar des d'unes posicions a unes altres en la recerca d'un espai suficientment ampli on sigui possible el diàleg, on hi hagi intel·lectuals de totes les classes, i que al mateix temps sigui suficientment sòlid per donar propostes o tenir iniciatives que permetin fer avançar cap als objectius de la creació d'una societat sense classes.

Dr. Joan Subirats Humet
Ministre d'Universitats
Catedràtic de Ciència Política i de l'Administració
Membre del Consell Assessor del Centre d'Estudis per la Democràcia
Jordi Solé Tura

Després de les intervencions dels professors Jordi Capó i Isidre Molas, voldria ara, en la meua intervenció, centrar-me en altres aspectes que poden servir-nos per acabar de configurar la personalitat com a universitari i pensador d'algú tan polièdric com en Jordi Solé Tura.

Jo no el vaig tenir directament com a professor. Vaig fer Econòmiques i ell estava a Dret, però el vaig conèixer abans d'entrar com a professor ajudant al Departament de Dret Polític. De fet, militàvem junts a Bandera Roja i va ser allà on el vaig conèixer més en la versió més directament política. Va ser després, a l'any 1974, fa quaranta-set anys, quan amb el Jordi Capó i altres companys com en Cesáreo Rodríguez-Aguilera o en Joaquim Molins, entràrem al Departament de Dret Polític de la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona. És aleshores quan en Jordi Solé va convertir-se en el que encara avui considero com el meu mestre. No només orientant-me en els moments inicials de la meua tasca com a professor, sinó també acceptant dirigir-me la tesi doctoral. Recordo com si fos ara quan li demanava alguns apunts seus per preparar les classes. Apunts alguns dels quals encara conservo. Jo els llegia i em preparava els meus seguint el seu esquema. Però el cas és que mai podia acabar en una classe tot el que havia preparat. I recordo com ell em deia: "No, home, no, d'això no en facis cas. Una classe són dues idees. Aquí n'hi ha moltes. Tu has d'escollir quines són les importants". Veient-ho des d'ara, podríem dir que el que m'estava dient és que havia de decantar les idees. La seva trajectòria acadèmica li permetia acabar destil·lant el que era significatiu de tot el gran coneixement acumulat al llarg dels anys. Coneixement adquirit en les seves diverses experiències a l'estranger, en el sacrificat però també ric univers de les traduccions, de la seva experiència vital tan rica de contrastos entre el món quotidià de Mollet i el de l'univers polític i universitari. Tot plegat trufat per la capacitat calvinista de treball que tenia. Llavors tot això ho

decantava amb una capacitat didàctica que per a mi sempre ha estat espectacular. Aquesta capacitat de partir d'escenaris molt amplis per després ser capaç de baixar a temes ben concrets i del dia a dia. Una notable capacitat per allò que ara en diríem el pas constant del cas a la categoria i de la categoria al cas. Per mi, aquesta capacitat és central en la tasca pedagògica, i d'això en Jordi en sabia molt.

Crec que no és pot entendre una personalitat com la de Jordi Solé sense incorporar la seva rica i complexa trajectòria personal. Una persona que treballa, aprèn, estudia, tradueix, incorpora, provoca debat, ensenya, instrueix, lluita, fa i desfà. I sempre el trobes a punt per omplir i generar debat i espai d'aprenentatge, lluny de dogmatismes i veritats universals indiscutibles. No puc deixar d'incorporar aquí, per acabar d'entendre el que he après d'ell, el fet que sempre li quedés temps per ajuntar-se a l'equip de futbol de la Facultat de Dret, on portava el seu fill Albert, que era petit i anava fent la seva per la banda entretenint-se mentre jugàvem. Jo feia de mig *estorbo* a la defensa, però ell era dels que jugava bé. Perquè havia jugat amb el Mollet ja abans, i amb l'Eliseo Aja i en Joan Vintró eren el centre medul·lar, l'ànima de l'equip de Dret. Ho dic perquè hi havia també aquesta vessant personal. A vegades pot semblar que el Jordi Solé era una persona inaccessible per ser l'intel·lectual que era. Però era tot el contrari. Es notava molt que era fill de forner, de Mollet, i que havia passat tota la vida lluitant per ser alguna cosa i al mateix temps no deixar de ser el que era. Una persona molt conscient de com és d'important mantenir unes relacions d'empatia i de cordialitat amb tothom. I de fet, encara ara, no és gens fàcil trobar algú que malparli del Jordi Solé, per molt allunyades que siguin les seves idees de les que defensava en Jordi.

L'Isidre Molas ha apuntat també un factor que cal posar de relleu. Alguns dels que som aquí ara, i altres que no hi són, érem presents en la seva constant i pacient lluita per aconseguir l'estatus que es mereixia a la universitat espanyola. L'acompanyàvem en aquelles oposicions de càtedra fallides a diferents llocs d'Espanya, i això ens permetia conèixer l'entorn de les oposicions, formant-nos també en aquesta problemàtica tan específica. Això ens permetia posar de relleu i comprovar les grans distàncies intel·lectuals que existien entre ell i els que acabaven guanyant la càtedra. Però això era també un procés d'aprenentatge acadèmic.

De saber com funciona l'acadèmia. Com era de difícil l'acadèmia des d'aquest punt de vista en moments en què s'estava lluitant per l'estabilitat professional, i ell, en aquest sentit, era, crec que no només per a mi, una guia de responsabilitat i de creure en la feina que es fa que encara ara recordo amb estima.

Repasant els apunts que jo tenia d'ell, també m'ha sorprès veure la barreja d'elements i de referències intel·lectuals tan gran que era capaç de seguir i recollir. Un món de pensadors i acadèmics francesos, italians i anglosaxons, que dominava clarament. A part dels noms d'aquí (Sánchez Agesta, Ramiro Rico, García Pelayo, Jiménez de Parga, etc.), hi trobem tots els referents francesos: Hauriou, Burdeau, Aron, Duverger evidentment, Sabine, Bedel, Touchard, però després també Loewenstein, Dahl o Easton... D'aquesta manera incorporava les idees i els conceptes d'experts en ciència política anglosaxona que estaven aleshores tot just començant la seva trajectòria. I tot plegat és capaç de barrejar-ho amb la tradició que representen persones com Biscaretti di Ruffia, o amb la tradició gramsciana en la qual ell se situa de manera clara. Vull fer notar, així mateix, que aquest seguiment i lectura dels autors de referència en cada cas, el feia sense mai deixar de banda la seva mirada política. No hi havia una lògica tècnica o estrictament acadèmica, sinó que sempre s'hi acostava des d'una posició políticament compromesa, gens neutral.

Des d'un punt de vista més personal, voldria fer referència a la meva tesi doctoral, ja que és un bon exemple, crec, del que miro d'evocar. La tesi la vaig fer, una mica per culpa seva, sobre el control parlamentari de l'empresa pública. La tria del tema afavoria que la tesi pogués ser presentada, com era el cas, a la Facultat de Ciències Econòmiques i que, al mateix temps, respongués als interessos d'una persona que treballava al Departament de Dret Polític. En Jordi ens insistia en aquell moment en la significació del parlament com a espai democràtic per excel·lència. Seguint així la tradició comunista a Itàlia, on el PCI, amb moltes dificultats per accedir al govern de l'Estat malgrat la seva força social, donats els equilibris de la postguerra, exercia una gran activitat i influència. Una obra d'un professor italià d'aquella època, Andrea Manzella, ens va servir d'inspiració aquí, amb el reforç del concepte, aleshores molt present, del *uso alternativo del diritto*. Així doncs, el

parlamentarisme es va convertir en un tema molt important pel grup de joves professors que ens aplegàvem sota la direcció d'en Jordi Solé.

Destacaria també, per incorporar una vessant que l'Isidre Molas ha glossat en el terreny del nacionalisme i del catalanisme, la reflexió que ell va fer a la seva pròpia tesi a partir de l'obra de Pierre Vilar, sense oblidar les contribucions dels historiadors Josep Terres i Josep Fontana, d'aquesta trajectòria històrica i de com això acaba plasmant-se en el seu llibre *Catalanisme i revolució burgesa*. Ara recordo que en una de les primeres jornades que aquest Centre va fer a l'Ateneu,¹ en Josep M. Castellet ens va explicar les dificultats que va tenir Edicions 62 perquè es pogués publicar. Sortint de la reunió del consell d'editorial d'Edicions 62, on Jordi Pujol s'havia negat en rodó que es publicués, al final Castellet va insistir-hi molt en el cotxe, quan ja marxaven, i en Jordi Pujol encara seguia insistint que no es publicués. Llavors Castellet li va dir: "Però com seràs que vols prohibir i censurar una tesi doctoral que ha estat aprovada a la universitat franquista? Tu seràs pitjor que els censors de la universitat franquista, on s'ha aprovat aquesta tesi i on ha passat aquest barem?". I va poder-se publicar.

En l'altra banda més marxista, per dir-ho així, però gramsciana també, no tan abocada a l'àmbit del catalanisme, jo diria que el treball que ell va fer, juntament amb en Jordi Borja, per portar a casa nostra la revisió poulantziana del marxisme, va ser importantíssima. Perquè en Poulantzas va ser capaç d'incorporar una mirada que era poc ortodoxa des de la lògica marxista a partir de la idea que hi havia uns aparells d'estat que tenien vida pròpia, que no quedaven absolutament determinats per la infraestructura econòmica, sinó que hi havia un terreny a córrer. Un terreny a jugar, en l'àmbit científic o en l'àmbit ideològic, on es podia treballar per aquesta intersecció, per aquest espai intermedi, com

¹ Jornades "Jordi Solé Tura: pensament i compromís polític (1956-1983). Context i condicionants", fetes a l'Ateneu Barcelonès, el 14 i 15 de febrer de 2013, organitzades pel Grup d'Estudis República i Democràcia de la Universitat Autònoma de Barcelona (GERD-UAB) i el Centre d'Estudis per la Democràcia Jordi Solé Tura (nota de l'editor) http://arxiudigital.ateneubcn.cat/solr-search?q=&facet=134_s:%22Jornades+Jordi+Sol%C3%A9+Tura+%281es+%3A+2013+%3A+Barcelona%2C+Catalunya%29%22 (Nota de l'editor)

abans comentava l'Isidre Molas, també en l'àmbit intel·lectual, i això generava capacitats de canvi i de transformació que anaven més enllà del que la tradició marxista ortodoxa havia imaginat. He portat un llibre² que es va fer a l'editorial Avance, que és un llibre que en el seu moment, 1976, va ser important. De fet és un llibre de resposta i de recull de la polèmica que a l'any 1975 hi va haver a partir d'un article del Norberto Bobbio a *Mondoperaio*, que era la revista teòrica del Partit Socialista Italià, que es deia "¿Existe una teoria marxista del estado?". Allà, en Bobbio intentava posar en qüestió la idea clàssica del marxisme sobre el que era l'estat. I aquest article va provocar una polèmica amb la revista *Rinascita*, que era la revista del Partit Comunista, de tal manera que durant uns quants mesos es van anar publicant articles sobre això. Com deia, a l'editorial Avance, l'any 1976, es va recollir el seguiment d'aquest debat a casa nostra, on s'havien publicat articles sobre el tema a la revista *Taula de Canvi*, a la revista *Materiales*, que publicava en Manuel Sacristán, o a la revista *Sistema*, que era la revista que es publicava a Madrid també de caràcter teòric. El llibre recollia el debat d'aquestes tres revistes, i li van encarregar al Jordi Solé que fes l'article introductori. La traducció dels articles italians la van encarregar a quatre joves ajudants que tot just començaven: en Jaume Colomer, en Cesáreo Rodríguez de Aguilera, en Joan Vintó i jo mateix. El llibre compta amb una introducció del Jordi, molt interessant, que comença dient "El problema que plantean los ensayos reunidos en este libro es sin duda el problema capital de la actual teoría marxista del estado, que se aferra todavía a una visión esquemática del estado y de su crisis". Per tant, aquí es consolida una anàlisi importantíssima des del punt de vista de mirades sobre la teoria de l'estat, que sortia dels cànons tradicionals, on aprofita molt l'Engels de la crítica de la família i de l'estat. Un Engels, diguem-ne, una mica alliberat ja de Marx i, per tant, més obert, per defensar aquestes hipòtesis. En Jordi Solé acaba la seva introducció amb vuit proposicions sobre l'estat que són interessants. Simplement les enunciaré:

² Norberto Bobbio, Jordi Solé Tura i altres. *El marxismo y el Estado*. (Avance, Barcelona 1977. Col·lecció Socialismo y democracia, 2) (Nota de l'editor)

1. No existeix una correlació immediata ni mecànica entre crisi econòmica del sistema capitalista i crisi de l'estat.
2. L'estat no és només un aparell col·lectiu.
3. L'estat liberal democràtic no ha estat forjat només per la burgesia.
4. L'estat no és un aparell tancat i totalment homogeni.
5. Les classes dominades no viuen al marge de l'estat.
6. Les formes que va adquirint l'estat capitalista no són indiferents ni són entre si simplement equivalents. Per tant, no es pot dir que és el mateix que l'estat sigui despòtic o democràtic.
7. La substitució històrica de l'estat de la burgesia (...) no es pot fer de cap manera de manera sobtada i radical
8. La mateixa noció d'extinció de l'estat, tan important en la teoria marxista, per més que sembli molt allunyada de les condicions actuals, va íntimament lligada a la qüestió concreta i actual d'una societat socialista i democràtica.

Amb aquestes vuit proposicions finals en Jordi Solé està connectant amb el que Berlinguer impulsava a Itàlia sota la denominació de *compromesso storico*. Recordem que el llibre *La cuestión comunista* de Berlinguer apareix en aquests mateixos moments amb pròleg de Jordi Solé i amb la traducció dels quatre mateixos ajudants que abans comentava. Per tant, podríem dir, seguint el fil encetat per Isidre Molas, que hi ha la construcció d'una idea no només en l'àmbit del catalanisme, sinó aquest cas en l'àmbit del marxisme, aprofitant la tradició gramsciana, connectant-la amb la lògica poulantziana i generant així una mirada molt més oberta sobre els processos de canvi i de transformació en un moment com aquell. Recordem que estem parlant de 1976. Al 1977 hi haurà les primeres eleccions democràtiques. En Jordi Solé s'involucrarà tot seguit en el debat de la Constitució. A partir d'aquí el vam perdre una mica de vista, perquè venia només de tant en tant. Nosaltres anàvem treballant una mica per ell mentre ens explicava, per exemple, com es feia l'article 2 de la Constitució amb un motorista que anava del Ministeri de l'Exèrcit a les Corts, a veure si l'Exèrcit admetia o no el redactat d'aquest article tan estrany que tenim, que és l'article 2...

Es pot dir, doncs, que si mires ara de manera retrospectiva el procés de construcció intel·lectual del Jordi, veus que els anys que

es va dedicar a traduir són uns anys apassionants des del punt de vista de canvi generacional i de canvi de paradigmes a Europa. Estem parlant dels primers seixanta a finals dels setanta, amb el Maig del 68 al mig. Si després mires com va saber aprofitar tot aquest procés de feina traductora, no només per una cosa tan important per ell com era sobreviure, sinó que, a més a més, amb aquesta gran aquesta ampliació de mires va poder donar el seu cop de mà per una revifalla del pensament marxista, omplint-ho d'altres continguts. I aquí hi veus petjades d'obres traduïdes per ell: Simone de Beauvoir, Betty Friedan, Ernst Fischer, Herbert Marcuse, o Russell o Snow, en els temes de ciència. El text d'Alexander Dubcek dels setanta, o el d'Arthur London anys després. Vas mirant i sembla casualitat però acaba configurant un univers d'idees que el fa recuperar una mirada molt menys encarcarada del marxisme i molt més transformadora que li permet després entendre molt millor el que està passant des del punt de vista polític. Jo crec que en aquest sentit és molt clar, i que el moment històric que va viure i on es va submergir és també, en aquest sentit, apassionant.

Jo no voldria dir res més perquè crec que entre tots tres hem donat una mirada del que es pretenia en aquesta sessió. Jo diria que era una persona molt polièdrica en els seus interessos. Una persona molt humanista, molt vital. Orientat absolutament a relacionar teoria i pràctica, a relacionar el que passa al món amb el que passa al costat de casa. En aquest sentit, global i municipal. A mi m'ha quedat molt marcada aquesta idea de la importància que té anar més enllà del pensament, per poder aplicar i transformar. En aquest sentit jo he après molt d'ell, i m'hi sento molt en deute, perquè em va saber transmetre la necessitat de mirar el que passa en cada moment des d'una lògica molt més àmplia. Des d'una lògica, per una banda, històrica i, per una altra, estratègica i global. No tancant-te en el cas concret que tens al davant, sinó ser capaç de mirar enllà des d'on s'està. Començar, de la realitat que ens envolta, per poder situar-la en un quadre general, aplicant la famosa frase de la correlació de forces que en cada moment s'ha de poder plantejar si es vol avançar.

El meu sentit i constant homenatge al seu magisteri.

Epíleg

Una taula rodona joiosa que no necessitava moderadora

Dra. Elena Lauroba Lacasa
Professora de Dret Civil

En aquest volum té un lloc privilegiat el material del col·loqui/taula rodona “Jordi Solé Tura: universitat, valors i pensament” celebrat a l’Ajuntament de Mollet del Vallès el 22 de novembre del 2021. Hi participaven els professors Jordi Capó, Isidre Moles i Joan Subirats, tres interlocutors i còmplices quotidians d’en Jordi Solé durant la seva trajectòria acadèmica i tres veus incontestables de la ciència política del país. El llibre inclou les seves intervencions i se m’ha demanat un breu text de tancament, en la meua condició de moderadora d’aquella taula, senzillament per recuperar les meves sensacions un any després.

El primer que vull fer és explicar per què els organitzadors em van demanar que actués com a moderadora. Jo vinc de l’àmbit del dret civil i no vaig conèixer personalment Jordi Solé Tura. Potser vaig coincidir amb ell en algun passadís, a l’Aula Magna o al bar a l’inici de la meua carrera acadèmica, però sempre el vaig veure com algú força llunyà més enllà de l’interès que m’havien suscitat durant la llicenciatura els seus escrits. Ara bé, jo vaig assistir a la inauguració de l’Aulari Jordi Solé Tura al 2019 i a l’acte d’homenatge que va tenir lloc després al Saló de Graus de la Facultat de Dret, i vaig trobar les intervencions dels ponents tan entenedores per ajudar les “noves generacions” -ho dic amb ironia, però sí que hi havia un element d’edat- a situar-nos com a universitat i com a país, que vaig considerar que calia fer alguna cosa més que una celebració acadèmica: havíem d’arribar a més gent. Amb un cert atreviment, vaig contactar amb el diari *La Vanguardia* i vaig convèncer-los per fer un dossier cultural amb ocasió dels deu anys de la mort de Jordi Solé Tura, que coordinaria en Jordi Capó. El dossier va aparèixer el 29 de novembre del 2019 amb el títol reeixit de “Solé Tura, el gran conciliador”. Tothom va quedar molt content del resultat, i de retruc em va portar a Mollet el 22 de novembre

del 2021, i ara, amb la coartada de la mirada subjectiva, a escriure sobre aquella trobada.

Si ho penso un any després, la tasca de moderar va ser fàcil i complexa al mateix temps. M'explico: fàcil, perquè les connexions i les complicitats entre els ponents eren tals que jo sortia amb cartes guanyadores; complexa, perquè una taula rodona imposa, per definició, un cert dinamisme, una rotació fluida d'intervencions i l'acte no va desenvolupar-se exactament així, com ara exposaré. Van parlar en Jordi Capo, n'Isidre Moles i en Joan Subirats, per aquest ordre. En Jordi Capo va fer una semblança d'en Solé Tura universitari recolzant-se en les imatges de l'exposició virtual que ell mateix havia comissionat amb el suport del CRAI (Centre de Recursos per l'Aprenentatge i la Investigació) de la Universitat de Barcelona. Va ser un retrat precís i càlid i la introducció necessària per a la resta de parlaments. Després Isidre Moles va impartir una meravellosa microconferència sobre el pensament polític d'en Jordi Solé, a partir de l'anàlisi que aquest havia fet de la Renaixença catalana. Va apuntar com, per ell, era necessària una societat civil catalana protagonista -ara diríem "proactiva"-, un fet que no contestava la seva ideologia comunista no sempre "ortodoxa" -la concepció de societat civil d'en Jordi Solé no es corresponia amb el món econòmic, sinó que se situava en el terreny de les idees. Isidre Moles va recórrer reiteradament al seu llibre *Catalanisme i revolució burgesa*, el qual, tots ho sabíem, havia generat una dura polèmica en el moment de la seva publicació.

Ara puc confessar que mentre n'Isidre Moles parlava jo vaig experimentar una inquietud progressiva perquè la seva intervenció va excedir llargament el temps que imaginem per una taula rodona, i jo em sentia incapaç d'interrompre'l. Però un moderador ha d'adaptar-se a les circumstàncies i al caràcter dels intervinents, i avaluar l'atenció de l'audiència -en aquell cas entregada- i, per tant, vaig aconseguir tenir clar que la seva incisiva reflexió senzillament reestructurava el format. Era un regal afegit. Després, en Joan Subirats va completar, amb pinzellades de sornegueria lleu, la imatge d'en Solé -em remeto de nou al seu esplèndid text escrit-, insistint en la seva condició d'home polièdric i en la seva enorme capacitat de treball. Per tant, la taula rodona va configurar-se, finalment, com els tres moviments d'una simfonia o una cantata. Amb una càlida addenda, l'*scherzo* derivat d'alguna

paraula del públic i un *allegro* afegit, com un bis, pels mateixos ponents.

Ja he apuntat que aquest llibre conté les intervencions dels ponents, que permeten escoltar sense intermediaris i/o intermediacions les seves veus. El lector pot, un cop assimilades informacions i preguntes, fer-se la seva composició de lloc, ser transportat -en la imatge d'aquests temps de realitats virtuals i atemporals- al 22 de novembre. Per tant, aquí podria acabar la crònica, amb un agraïment afegit i visible a Maria Rosa Boada, que va assumir amb eficàcia i gentilesa els aspectes logístics. Vull, però, afegir unes observacions personals derivades de l'apropament, aquell dia, a Jordi Solé i a la universitat.

1. L'acte va ser una trobada un punt hagiogràfica per l'afecte, innegable, serè i al mateix temps desbordant, dels ponents cap en Jordi Solé Tura, envoltats d'una audiència incondicional del Solé Tura polític i professor, però sobretot, d'en Solé Tura persona. Jo, que vaig tenir ara fa dotze anys el privilegi de treballar amb la Montserrat Tura durant el segon tripartit, encara recordo com evocava al seu oncle fent pa i introduint-lo al forn. Aquestes imatges estaven presents, tant si les evocàvem com si no...

2. Va quedar clar que un professor de Dret ha de tenir un substrat cultural, humanístic i personal que depassi les coordenades estrictes de l'àmbit jurídic. Ho destaca en Joan Subirats en presentar el perfil d'en Jordi Solé: "La seva trajectòria acadèmica li permetia acabar destil·lant el que era significatiu de tot el gran coneixement acumulat al llarg dels anys. Coneixement adquirit en les seves diverses experiències a l'estranger, en el sacrificat però també ric univers de les traduccions, de la seva experiència vital tan rica de contrastos entre el món quotidià de Mollet i el de l'univers polític i universitari". Aquesta afirmació, que sembla evident, no es constata a dia d'avui de manera generalitzada. Val la pena recordar-la i intentar transmetre-la als professors joves.

3. El títol de la taula rodona "Jordi Solé Tura: universitat, valors i pensament" ja apunta en una direcció concreta, quina universitat va viure ell i com la concebia. Personalment, em va impactar l'explicació del pelegrinatge d'en Jordi Solé per les convocatòries

d'oposicions a diferents universitats espanyoles. Ell es presentava a concursos a càtedres on sabia que no tenia cap possibilitat, senzillament per demostrar la seva preparació i la seva visió de la disciplina "dret polític" i de la universitat. Aquesta és una història tan deliciosa en termes de relat com esfereïdora en termes de salut universitària. Una bona imatge d'una època, i també d'una manera de concebre la lluita per una universitat millor. A posteriori i amb un punt d'ironia, m'adono que a la taula rodona hi participava -algú diria que les casualitats no existeixen- en Joan Subirats, que va ser nomenat ministre d'Universitats un mes després.

4. El col·loqui va comportar, per si mateix, una reivindicació de les ciències socials com a ciències reals i en majúscula. Vivim en una època on la necessària aposta per l'ecosistema *STEM* comporta, en la mirada miop de molts tertulians, el menyspreu simultani per la resta de sabers. El llegat d'en Jordi Solé ho desmenteix sense estridències, de manera contundent.

5. Un apunt pensant en el futur: intueixo una satisfacció real d'en Jordi Solé en conèixer l'arrelament progressiu a la Universitat del que anomenem *ciència oberta*, és a dir, la generació de coneixement de manera accessible a tothom. És un repte relativament recent pel qual aposten les institucions, de la UE a la UNESCO, i contribueix a una recerca col·lectiva i plural, que amplia el nombre de destinataris i facilita la transferència efectiva. A dia d'avui està arribant a l'àmbit del dret i de la ciència política. Aquest és un aspecte, crec, que l'engrescaria de manera especial.

6. Per últim: la trajectòria d'en Jordi Solé Tura va lligada de manera indeleble a la Universitat de Barcelona. I goso apuntar l'existència d'un venturós *do ut des* quan tinc present -com recorda el degà Xavier Pons a la presentació de l'obra- que el 2004 la UB va celebrar un solemne acte de reconeixement a la persona del Jordi Solé al paranimf de l'edifici històric -lluny, ja, en el còmput vertiginós del temps, però no tant- i -el que em resulta més important, pensant en el futur- quan es va batejar l'Aulari de l'edifici nou de la Facultat de Dret amb el seu nom, així de senzill, *Aulari Jordi Solé Tura*. Obliga els estudiants, quan recorren el passadís camí de les classes, a preguntar-se qui era aquest Solé, desperta noves curio-

sitats. I subratllar la connexió amb la Universitat de Barcelona em permet introduir aquí el seu lema, *Libertas perfundet omnia luce*, que es tradueix literalment com “La llibertat il·lumina totes les coses amb la seva llum” i que s’explica al web de la UB, amb voluntat pedagògica, com la llibertat que el pensament i el judici crític donen a l’ésser humà. És, penso, una bona manera de finalitzar aquesta crònica, perquè el col·loqui “Jordi Solé Tura: universitat, valors i pensament” va ser una trobada d’homes i dones lliures.

El **Centre d'Estudis per la Democràcia Jordi Solé Tura** va iniciar el seu camí l'abril de 2003 quan l'Ajuntament de Mollet i Jordi Solé Tura, molletà de naixement, molletà il·lustre, catedràtic de dret constitucional, un dels pares de la Constitució i ponent de l'Estatut de Sau, varen signar un document pel qual l'exministre expressava la seva voluntat de donar el seu fons documental a la ciutat. Al seu torn, l'Ajuntament es comprometia a crear un centre de debat sobre la democràcia.

Jordi Solé Tura és l'eix central al voltant del qual el Centre d'Estudis per la Democràcia vol esdevenir un fòrum de debat entorn de la democràcia i la participació ciutadana, així com un espai de descoberta i promoció de nous valors de la investigació acadèmica sobre la democràcia i sobre l'aportació de Solé Tura en l'establiment d'aquest sistema polític al nostre Estat i al nostre país.

Consell Assessor del Centre d'Estudis per la Democràcia:

- Dr. Eliseo Aja (†), catedràtic de Dret Constitucional de la Universitat de Barcelona i president del Consell de Garanties Estatutàries de la Generalitat de Catalunya
- Dr. Jordi Borja, geògraf urbanista i director del Màster de Gestió de la Ciutat de la Universitat Oberta de Catalunya
- Dr. Francesc de Carreras, catedràtic de Dret Constitucional de la Universitat Autònoma de Barcelona
- Dr. Marc Carrillo, catedràtic de Dret Constitucional de la Universitat Pompeu Fabra i membre del Consell de Garanties Estatutàries de la Generalitat de Catalunya
- Dr. Francesc Pallarès, catedràtic de Ciència Política i de l'Administració de la Universitat Pompeu Fabra
- Dr. Marcel Planellas, professor ordinari de l'Escola Superior d'Administració i Direcció d'Empreses (ESADE) de la Universitat Ramon Llull
- Dr. Joan Subirats, ministre d'Universitats, catedràtic de Ciència Política i de l'Administració de la Universitat Autònoma de Barcelona
- Dr. Pere Vilanova, catedràtic de Ciència Política i de l'Administració de la Universitat de Barcelona
- Dr. Joan Vintrolà, catedràtic de Dret Constitucional de la Universitat de Barcelona i conseller del Consell de Garanties Estatutàries de la Generalitat de Catalunya

Centre **Jordi Solé Tura**
per la Democràcia Mollet del Vallès

Ajuntament de Mollet del Vallès

